

Dr. Kiss Zoltán

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

SZERZŐI MŰVEK ONLINE FÁJLCSERÉLŐ RENDSZEREK SEGÍTSÉGÉVEL MEGVALÓSULÓ FELHASZNÁLÁSA

SZJSZT-07/08/1

A ProArt Szövetség a Szerzői Jogokért megkeresése

A megbízó által feltett kérdések

1. Engedélyköteles felhasználásnak tekinthető-e/tekintendő-e, ha valaki hangfelvételekbe foglalt zeneműveket, illetve filmalkotásokat a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tesz fájlcsereelő rendszerben?

Mely felhasználási (rész)cselekmény(ek) releváns(ak) a kérdés eldöntésében az előbb leírt folyamat során? Az adott választ befolyásolja-e, hogy adott fájlcsereelő rendszer milyen technológiát alkalmaz (pl. DC, Torrent)?

1. a) Változtat-e a kérdés jogi megítélésén, hogy a művek/teljesítmények engedély nélküli megosztása vagyoni előny szerzése érdekében történik vagy sem?

1. b) Mi a különbség azon két eset szerzői jogi megítélése között, amikor valaki egy hang- vagy képhordozót ismerősének kölcsönad, illetve amikor a fájlcsereelő hálózaton hozzáférhetővé teszi annak tartalmát?

2. Fennáll-e a fájlcsereelő rendszer „üzemeltetőjének” felelőssége és milyen mértékben, ha a fájlcsereelő rendszer segítségével jogsértő módon használnak fel műveket, szomszédos jogi teljesítményeket? A jogaiban sértett jogosult milyen igényeket érvényesíthet az „üzemeltetővel” szemben?

2. a) Van-e jelentősége a jogi felelősség szempontjából annak, hogy a szóban forgó személy tevékenységét vagyoni előny szerzése érdekében végzi vagy sem? (Pl. reklámbevételek, belépési díj megfizettetése.)

2. b) Van-e jelentősége a jogi felelősség szempontjából annak, hogy a szóban forgó személy a fájlcsereelő rendszer használatát meghatározott mennyiségű/minőségű adat megosztásához köti?

2. c) Van-e jelentősége a jogi felelősség szempontjából annak, ha a rendszert tömegesen (szinte kizárólag) védett művek/teljesítmények felhasználására használják?

Tájékoztatásul közlünk néhány fogalommagyarázatot, amelyek az egyik – Elite Hub néven működő és ún. Direct Connect (DC) technológiát alkalmazó – hazai fájlcsereelő rendszer (www.4242.hu) résztvevőitől, üzemeltetőitől származnak. Amint arra kérdéseinkkel is utalunk, nem kívánjuk a szakvélemény tárgyát egy adott fájlcsereelő technológia (pl. a DC) vizsgálatára szűkíteni, és az alábbi fogalommagyarázatokat elsősorban abból a szempontból tartjuk figyelemre méltónak, hogy azokban maguk az érintettek értelmezik, értékelik pl. a hub „üzemeltetőjének” szerepét.

– Mi a Direct Connect? A Direct Connect (DC) fájlcsereelő hálózat, aminek segítségével felhasználók százai, ezrei cserélhetik ki a saját gépükön a megosztásra kijelölt mappákban lévő filmeket, zenéket, programokat. A DC attól válhatott népszerűvé, hogy nemcsak a keresőből áll az egész program, hanem a többi felhasználóval beszélgethatsz, valamint – mivel néhány egyszerű, de fontos szabályt be kell tartani – viszonylag kicsi a valószínűsége, hogy fake, illetve vírusos állományt töltesz le (amennyiben mégis így történne, az operátorokhoz nyugodtan fordulj bizalommal, ők elkövetnek mindent azért, hogy a probléma megoldódjon, illetve pl. a vírusos állomány léte a többi felhasználó és a tulajdonosa is figyelmeztetve legyen). A Direct Connect hálózat Direct Connect hubokból (arra csatlakozol), kliensekből (ez vagy te) és hublistákból áll (<http://www.4242.hu/?q=hu/node/16>).

– Mi az a hub? A Direct Connect hub egy olyan hely, ami összehozza a felhasználókat egymással. A hub kezeli a chatet, a kereséseket, és összekapcsolja a klienseket. Tulajdonképpen a hub teszi lehetővé, hogy a rajta lévő felhasználók egymáshoz szóljanak és egymástól töltsenek. A hub nem klasszikus szerver, mivel nem tartalmaz fájlokat, amit bárki letöltené. A letöltések két felhasználó között zajlanak közvetlen módon, nem folynak keresztül a hubon. Ugyanakkor nem hívható szobának sem a chates terminológia alapján, mivel – elmentésben a chatszobával – a hub nem egy központi gép elkülönített része, hanem külön, önálló program (<http://www.4242.hu/?q=hu/node/17>).

– Ki az az operátor és mit csinál? Az operátor (a listában kulccsal jelölt felhasználó) felügyeli a hubszabályok betartását (a szabályszegőket kicatelheti, banolhatja stb.), a DC-vel kapcsolatban megpróbál segítséget nyújtani a többieknek. Ha valamilyen kérdésed van, mindig a közös chaten kérdezz először, kivéve, ha opjog kell a probléma megoldásához. Ha nem kapsz választ, fordulj nyugodtan az operátorokhoz, a tudásuknak megfelelően mindig segíteni fognak (azért annyit tegyél meg, hogy a Gyakran ismételt kérdéseket olvasd át előtte) (<http://www.4242.hu/?q=hu/node/20>).

– Hogyan lehetek operátor? Kétféleképpen lehetsz operátor. Indíthatsz egy saját hubot, ahol nyilván operátor lehetsz, és magad mellé még azt nevezd ki, akit te szeretnél. A másik megoldás, hogy egy már működő hubra kerülsz. Általában ez úgy zajlik, hogy megkeresnek az adott hub operátorai, és felkérnek, hogy vállald. Éppen ezért ne könyörögj operátorjogért, mert ők az alkalmasnak talált embert maguktól fogják kiválasztani (<http://www.4242.hu/?q=hu/node/19>).

Az eljáró tanács válasza a megkeresésben feltett kérdésekre

I. Bevezetés – a „fájlcserélő”¹ rendszerek működése

A „fájlcserélő” rendszerek szerzői jogi megítéléséhez és a megkeresésben szereplő kérdések megválaszolásához röviden szükséges áttekinteni a „fájlcserélő” rendszerek működését, illetve a fájlcsere-letést mint technikai folyamatot.

Noha a megbízásban feltett kérdés is fájlcsere-re vonatkozik, és a szakvéleményben értékelte cselekményeket is fájlcsere-ként szokás megnevezni, előre kell bocsátani, hogy jogi értelemben vett csere-ről nem feltétlenül lehet beszélni minden, a „fájlcseré” elnevezés alatt történő felhasználás esetében. Némileg pontosabb (lásd az 1. számú lábjegyzetet) a kérdéseket követő magyarázatokban is megtalálható és alább is használt „fájlmegosztás” kifejezést. A tárolt fájlhoz (a szakvélemény a fájl és adatállomány kifejezést felváltva használja²) a tárolást ellenőrzése alatt tartó személy más személynek is hozzáférést enged, ennek keretében a személy a fájl tartalmát érzékelheti, és a fájlt saját ellenőrzése alatt álló hordozóra letöltheti. Ez – a P2P rendszer sajátosságaitól függően – történhet anélkül is, hogy „csere-be” az adott „megosztással” összefüggésben vagy egyáltalán fájl lenne köteles megosztani a másik (többi), a „fájlmegosztásban” részt vevő személyekkel.

Az eljáró tanács azt is előre kívánja bocsátani, hogy tisztában van azzal, hogy a fájlmosztó funkció számos, széles körben elterjedt operációs rendszer része. A „fájlmegosztás” az online közös munkának, a tudományos és egyéb szakmai, oktatási információk feldolgozásának, hasznosításának, továbbfejlesztésének és terjesztésének, a számítógépi erőforrások összekapcsolásának ma már nélkülözhetetlen eszköze. Mindazonáltal ha a „megosztásra” kerülő fájl tartalma szerzői/kapcsolódó jogi védelem alatt áll, a szerzői jogi megítélés nem tehető félre.

A modern „fájlcserélő” – angol szóhasználattal peer-to-peer vagy P2P – rendszerek lényege, hogy az informatikai hálózat végpontjai, azaz a végfelhasználók közvetlenül kommunikálnak egymással, központi kitüntetett csomópont, például központi szerver nélkül. Első „fájlcserélő” klasszikusként a Napster jelent meg, és rendkívül gyorsan tett szert többmillió felhasználóra. (A Napster architektúráját tekintve még hibrid, központi szerverfarm kap-

¹ Az eljáró tanács a „fájlcseré”, illetve a „megosztás” kifejezést mindenhol idézőjelben használja. Ezzel kíván utalni a kifejezések pontatlan és félrevezető voltára. Szó sincs a védett műveket, illetve szomszédos jogi teljesítményeket tartalmazó fájlok csere-jéről. Az ilyen fájlok az azokat a többi internethasználó számára hozzáférhetővé tevő személyek számítógépén maradnak. Csere esetén a műpéldányok száma nem változik. Abban az esetben viszont, amire félrevezető módon „fájlcserére” kifejezést utal, az érintett művek és teljesítmények óriási mértékű többszörözéséről és az erre a célra való hozzáférhetővé tételéről mint szerzői jogi szempontból releváns – a művek és teljesítmények rendes felhasználása és a jogosultak jogos érdekei szempontjából fontos – cselekményekről van szó. Hasonló okokból szintén pontatlan a fájlok „megosztására” való utalás.

² File: saját névvel rendelkező számítógépes állomány (program, szöveg, kép stb.); forrás: Hálózati értelmező szótár, ISSN 1418-8570, http://www.iif.hu/dokumentumok/niif_fuzetek/szotar/index.html

csolja össze a felhasználóktól jött fájlkéréseket a fájlfejlesztésekkel, de maga az adatcsere a felhasználók között már a szervertől függetlenül zajlik.)

A végfelhasználók a „fájlcserélő” rendszerekben a számítógépükön lévő fájlokat (zene-műveket, filmeket, számítógépi programokat vagy egyéb állományokat tartalmazó fájlokat) általában kölcsönösen „megosztják”, vagyis kölcsönösen elérhetővé teszik a rendszer többi felhasználója számára. Fontos jellegzetessége a „fájlcserélő” rendszereknek, hogy a hozzáférhetővé tett anyagokat a végfelhasználók nem központi tárhelyeken, szervereken tárolják, hanem saját személyi számítógépük merevlemezén egy e célból elkülönített, a többi „fájlcserélő” számára letöltés céljára elérhetővé tett, ún. megosztott könyvtárban.

A „fájlcserélő” hálózatok között egyesek, így az ún. DC++ (Direct Connect) az ún. IRC-, az FTP- és a fájlkereső funkciót egyesítik magukban, ahol ugyan egy ún. hubon (csomóponton) keresztül zajlik a számítógépek közti adatforgalom, amennyiben azonban a felhasználó olyan adatállományt talál, amelyet le akar tölteni saját számítógépére, akkor már közvetlen kapcsolat jön létre az ő számítógépe és a másik számítógép között, és ekkor már a hubtól függetlenül zajlik az adatátvitel, azaz a fájl egyik számítógépről a másikra való letöltése. A hubok a számítógépek közötti adatforgalmat segítik.

A hubok üzemeltetői rendszerint külön szabályzatot tesznek közzé, amelyet honlapjukon a „fájlcserélő” rendszerben résztvevők megtalálhatnak, és ahol információt lehet beszerezni az adott csomóponttól, illetve annak igénybevételi feltételeiről. A hub igénybevételenek egyik fontos előfeltétele többek között rendszerint (de nem szükség szerint) az, hogy a felhasználónak szintén hozzáférhetővé kell tennie adatokat a „fájlcserélő” rendszerben résztvevő többi felhasználó számára a saját számítógépéről. A szabályzat rendszerint tartalmazza a kötelező legkisebb adatmennyiséget, melyet ilyenkor a felhasználónak elérhetővé kell tennie számítógépe merevlemezén ahhoz, hogy a hub szolgáltatását igénybe vehesse.

A DC++ típusú „fájlcserélők” esetében általában egy kívánt fájl (anyagot, zenét, filmet stb.) csak egyetlen számítógépről, egészben tölt le a felhasználó. A DC++ típusú „fájlcserélő” rendszerek legújabb verziója azonban már lehetővé teszi – a torrent típusú „fájlcserélőkhoz” hasonlóan – a több felhasználó gépéről apró adatsomagokban (fájl darabokban) történő egyidejű letöltést is.

Az ún. torrent fájl alapú „fájlcserélő” rendszerek (így például a BitTorrent) működési alapja az, hogy a felhasználó a kívánt fájl feldarabolt adatsomagokban tölti le a más felhasználók számítógépének merevlemezén található „megosztott”, hozzáférhetővé tett könyvtárból. (A torrent fájl tartalmazza a tracker címét, a megosztott fájl nevéét, az adatsomagok sorszámát és azok méretét). A torrent típusú rendszerek esetében tehát a rendszer igénybevevője nemcsak egy, hanem több más felhasználó gépére csatlakozik, és a letöltés elindítását követően a különböző felhasználóktól különböző, egy fájl részeit képező adatsomagok (fájl darabkák) érkeznek párhuzamosan hozzá. A letöltő felhasználó ezeket a darabkákat még a letöltés időtartama alatt továbbkínálja (hozzáférhetővé teszi) letöltésre másoknak, miközben a hiányzó darabokat párhuzamosan más felhasználóktól letölti.

A fenti áttekintés után az eljáró tanács először összefoglalja a megkeresésben foglalt konkrét kérdésekre adott szakvéleményét, majd ezt követően kérdésenként ismerteti részletes álláspontját.

II. Az eljáró tanács válaszai a megkeresésben feltett egyes konkrét kérdésekre

Ad 1. A hangfelvételbe foglalt zeneművek, illetve filmalkotások (vagy bármely más, szerzői jogi védelem alatt álló mű és szomszédos jogi védelem alatt álló teljesítmény) „fájlcsereelő” rendszerben történő „megosztása”, hozzáférhetővé tétele szerzői jogi értelemben alapvetően két felhasználási mód alá tartozó felhasználási cselekményt valósít meg: a szerzői művek, illetve a hangfelvételek, filmalkotások, továbbá a hangfelvételben foglalt előadóművészi teljesítmények többszörözését, valamint ún. a nyilvánosság számára lehívásra való (interaktív) hozzáférhetővé tételt.

A védett szerzői művek, illetve szomszédos jogi teljesítmények többszörözéséhez az Szjt. 18. §-a alapján a szerzői jogosultak [ideértve az Szjt. 106. § (1) bekezdése alkalmazásával az átruházható szerzői vagyoni jogokkal érintett művek esetén az átruházás útján jogot szerző személyt, pl. filmalkotások esetében a filmelőállítót is], a 76. § (1) bekezdésének *a*) pontja alapján a hangfelvétel-előállítók, a 73. § (1) bekezdésének *a*) és *c*) pontja alapján a hangfelvételeken rögzített előadóművészi teljesítmények jogosultjai, a 80. § (1) bekezdésének *b*) és *c*) pontja alapján a rádió- és televíziószervezetek, a 82. § (1) bekezdésének *a*) pontja alapján pedig a szomszédos jogi védelem következtében a filmelőállítók részéről engedélyre van szükség.

A védett szerzői művek, illetve hangfelvételek, előadások, filmalkotások lehívásra hozzáférhetővé tétellel megvalósuló nyilvánossághoz közvetítése tekintetében az Szjt. 26. § (8) bekezdés második mondatában foglalt szabály biztosítja a szerzői jogosultak kizárólagos jogát, míg a hangfelvétel-előállítók engedélyezési joga az Szjt. 76. § (1) bekezdés *c*) pontján, az előadóművészek engedélyezési joga a 73. § (1) *e*) pontján, a rádió- és televíziószervezetek engedélyezési joga a 80. § (1) bekezdés *d*) pontján, a filmelőállítók szomszédos jogi engedélyezési joga pedig a 82. § (1) bekezdés *c*) pontján alapul.

A többszörözés és a nyilvánossághoz közvetítés megvalósul tekintet nélkül arra, hogy az adott „fájlcsereelő” rendszer milyen technológiát alkalmaz.

Ad 1. a) Annak a körülménynek, hogy a művek/teljesítmények engedély nélküli „megosztása” vagyoni előny szerzése érdekében történik-e vagy sem, a többszörözés – azaz a védett művek, illetve szomszédos jogi teljesítmények letöltése – tekintetében van jelentősége. A többszörözés (akár a fel-, akár a letöltés) nem minősülhet ugyanis az Szjt. 35. § (1) bekezdése alapján szabad felhasználásként tekinthető magáncélú többszörözésnek, ha az akár közvetve, akár közvetlenül jövedelemszerzési vagy jövedelemfokozási célt szolgál.

Az illegális forrásból történő magáncélú másolás tilalmára vonatkozóan lásd az Ad 2. *c*) pontot.

Ad 1. b) Szemben a mű, illetve a hang- vagy képhordozó haszonkölcsonbe adásával, amely a nyilvánosság hiánya esetén (pl. ha ismerős számára egyedi „kölcsonadásról” van szó) szerzői jogi szempontból nem releváns cselekmény, a „fájlcserélő” rendszerben történő hozzáférhetővé tétel a szolgáltatás természeténél fogva mindenképpen nyilvánossághoz való közvetítésnek minősül, amely az 1. kérdésre adott válaszban megjelölt Sztj.-rendeletek alapján a jogosult előzetes engedélyéhez kötött felhasználás. A lehívás céljára történő hozzáférhetővé tétel megvalósul, mielőtt a védett művet, illetve szomszédos jogi teljesítményt feltöltik a merevlemez megosztott könyvtárába; tehát nem szükséges vizsgálni, hogy azt hányan hívták le, illetve hogy egyáltalán lehívták-e ténylegesen.

Ad 2. A „fájlcserélő” rendszer működését biztosító szolgáltatók, a hubüzemeltetők polgári jogi felelősségét vizsgálhatjuk szorosan vett szerzői jogi szempontból, továbbá a 2001. évi CVIII. tv. (a továbbiakban: Elkertv.) alapján, valamint büntetőjogi szempontból.

Felelősség az Sztj. alapján

A hub üzemeltetője olyan személy, akinek/amelynek szolgáltatását a „fájlcserélő” rendszeren megvalósuló szerzői jogi jogsértés elkövetéséhez igénybe vették. Bár a hatályos Sztj. az ilyen közreműködő személyek közvetlen felelősségét a jogsértéssel kapcsolatban nem állapítja meg, velük szemben azonban a polgári jogérvényesítés körében bizonyos objektív jogkövetkezmények alkalmazását lehetővé teszi. A hatályos Sztj. 94. §-ának (3) bekezdése alapján a jogsértés vagy a jogsértéssel fenyegető cselekmény abbahagyását és a további jogsértéstől való eltiltást a hub üzemeltetőjével szemben is követelni lehet. Továbbá kereskedelmi mértékben nyújtott szolgáltatás esetén a 94. § (4) bekezdése alapján a „fájlcserélő” rendszer üzemeltetője kötelezhető a jogsértéssel kapcsolatos adatszolgáltatásra is.³ Szerzői jogi jogsértés esetén az Sztj. 94. §-ának (8) bekezdése értelmében a „fájlcserélő” rendszert irányító szoftvert futtató számítógép, mint a jogsértés eszköze, lefoglalható, feltéve, hogy a tulajdonosa tudott vagy az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett tudnia kellett volna a jogsértésről.

Felelősség az Elkertv. alapján

A hub üzemeltetője információs társadalomban nyújtott szolgáltatásnak minősíthető szolgáltatást nyújt, amely az Elkertv. 2. §-ának *ld)* pontja értelmében vett keresőszolgáltatáshoz áll a legközelebb, ennél fogva szerzői jogi felelősségére, illetve az az alóli mentesülésére az eljáró tanács az Elkertv. speciális szabályait vizsgálta. A hub üzemeltetőjének felelőssége

³ Az eljáró tanács válasza az Sztj.-n alapul. Az összefoglalt válasz nem tér ki a C-275/06. sz. előzetes döntésre (Productores de Música de España (Promusicae) a Telefónica de España SAU ellen indított ügyben)

az Elkertv. 7. § (2) és (4) bekezdése, valamint 11. §-a alapján a fájlcsereben résztvevők által megosztott jogsértő tartalommal okozott jogsértéssel kapcsolatban megállapítható, ha tudomással bír a jogsértésről, vagy ha arról nincs is tudomása, a jogosult értesítése folytán való tudomásszerzését követően az Elkertv. 13. §-ában meghatározott értesítés ellenére, az ott meghatározott módon és határidők szerint nem intézkedik a jogsértő tartalom eltávolításáról (ún. notice-and-take-down eljárás).

Büntetőjogi felelősség

A Btk. 329/A. §-a szerinti szerzői és szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésének elkövetése esetén a fentiekén túl a hub üzemeltetője bűnsegédként büntetőjogilag is felelőségre vonható, amennyiben az általa ismert konkrét jogsértéshez a hubszolgáltatás biztosításával szándékosan segítséget nyújt.

Ad 2. a) A vagyoni, kereskedelmi, illetve gazdasági előnynek az Sztj. szerinti polgári jogi, valamint a Btk. szerinti büntetőjogi jogkövetkezmények alkalmazása szempontjából egyaránt jelentősége van.

Az Sztj.-n alapuló polgári jogi felelősség szempontjából az Sztj. 94. §-ának (4) bekezdése szerinti adatszolgáltatás elrendelése körében van jelentősége annak, hogy a „fájlcsereelő” rendszer üzemeltetését vagyoni előny szerzése céljából végzik-e vagy sem. Ugyanis az üzemeltetővel szemben a felhívott jogszabályhely alapján csak akkor van helye adatszolgáltatás elrendelésének, ha a hub vagy más fájlcsere-elő segítő szolgáltatás üzemeltetése kereskedelmi mértékű, azaz – a jogszabály definíciója szerint – a szolgáltatás jellegéből és mennyiségéből nyilvánvaló, hogy a szolgáltatás közvetlenül vagy közvetetten kereskedelmi vagy más gazdasági előny szerzését szolgálta. A hubszolgáltatás jellegéből rendszerint nyilvánvalóan következik a kereskedelmi vagy más gazdasági előny szerzésének célja. Az adatszolgáltatási kötelezettséget kizárhatják az elektronikus kereskedelmi, illetve elektronikus hírközlési jogi adatvédelmi szabályok, amelyek viszonylagos elsőbbsége mellett foglalt állást a C-275/06. számú európai bírósági ítélet.

A büntetőjogi minősítés szempontjából lehet jelentősége az adatmennyiség/-minőség kikötésének. A Btk. 329/A. § szerint a bűncselekmény megvalósulásának a védett jog megsértésén túl a vagyoni hátrány okozása mellett vagylagos feltétele a haszonszerzési célzat. Minősített esetként rendelkezik továbbá a Btk. [329/A. § (2) bekezdés *b)* pont] arról, ha a szerzői jogi jogsértést akár tettesként, akár bűnsegédként üzletszerűen, azaz rendszeres haszonszerzési céllal (137. § 9. pont) követik el.

Ad 2. b) Annak, hogy az üzemeltető a „fájlcsereelő” rendszer használatát meghatározott mennyiségű adat „megosztásához” köti, a büntetőjogi felelősség (a cselekmény minősített esetének a megvalósulása) szempontjából lehet jelentősége az esetleges részesi minősítés

szempontjából (Btk. 21. §). Speciális büntetőjogi szempontok értékelése azonban túlterjed a Szerzői Jogi Szakértő Testület hatáskörén.

Ad 2. c) A Szerzői Jogi Szakértő Testület 17/06 számú szakvéleményében megállapította, hogy az Sztj. 33. §-ának (2) és (3) bekezdéseiben, továbbá a 35. § (1) bekezdésében és a 20. § (1) és (2) bekezdésében foglalt rendelkezésekből is levezethető az, amit több EU-tagország szerzői joga kifejezetten is kimond; nevezetesen az, hogy magáncélú másolásra vonatkozó szabad felhasználásról nem lehet szó akkor, ha a másolást végző tudja vagy az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellet tudnia kellene, hogy a másolás illegális forrásból történik. (Ugyanakkor a szakértői vélemény rámutatott arra is, hogy az illegális forrásból történő magáncélú másolás léte nem indokolja a magáncélú másolás fejében járó díjigény csökkentését, hanem csak azt, hogy amikor az illegális forrásból történő magáncélú másolásért kártérítési igényt érvényesítenek, a díjigény alapján járó díj kifizetését figyelembe vegyék a kártérítés összegének megállapításánál.)

A szakvéleményben foglaltak részletes kifejtése

A megkeresés alapvetően két problémakört érint:

- a releváns felhasználások, illetve a szabad felhasználások kérdését (1., 1. a, 1. b kérdés); valamint
- az internetes „fájlcsereelő” rendszerek működtetésében résztvevők (hubüzemeltetők) szerzői jogi felelősségének problémáját, ideértve nemcsak az Sztj. szerinti polgári jogi felelősséget, de az Elkertv.-en alapuló speciális, valamint a büntetőjogi felelősséget is (2., 2. a, 2. b és 2. c kérdés).

A szakvéleményben foglaltak részletes kifejtését megelőzően az eljáró tanács áttekinti, hogy milyen szerzői jogilag védett műveket, illetve szomszédos jogi teljesítményeket érintenek a megkeresésben megjelölt internetes „fájlcsereelő” felhasználások.

A szerzői jogi értelemben releváns felhasználások érintik egyrészt a szerzői jogi védelem alatt álló műveket (pl. védett irodalmi, művészeti alkotások, zeneművek, filmalkotások, képző- és fotóművészeti alkotások, számítógépiprogram-alkotások), továbbá az ún. kapcsolódó jogi védelemben álló teljesítményeket, melyek magukban foglalják egyrészt a védett (ún. *sui generis* adatbázis-oltalom alatt álló) adatbázisokat, másrészt az ún. szomszédos jogi teljesítményeket, melyek közé az előadóművészi teljesítmények, a hangfelvételek, a sugárzott rádió-, illetve televízióműsorok, valamint a szomszédos jogi védelemben részesülő film-előállítói teljesítmények tartoznak. A megkeresés a szerzői, illetve a szomszédos jogokra vonatkozik. A szerzői és a szomszédos jogok viszonya szempontjából említés érdemel az Sztj. 83. §-ának (2) bekezdésében foglalt azon szabály, mely szerint nincs szükség a szomszédos jogi jogosult hozzájárulására azokban az esetekben, amelyekben a törvény a szerzői

jogi védelem alatt álló alkotás felhasználásához sem kívánja meg a szerző hozzájárulását. Ez azt jelenti, hogy a szerzői jogi szempontból a jogosult engedélye és a neki történő díjfizetési kötelezettség nélkül megengedett, ún. szabad felhasználási esetekben a szomszédos jogi jogosultak engedélyére sincs szükség a védett előadóművészi teljesítmények, hangfelvételek, rádió-, illetve televízióműsorok, illetve a filmek (filmelőállítói teljesítmények) felhasználásához. Ennek megfelelően a szakvéleményben foglalt megállapítások, válaszok mind a szerzői jogilag védett művek, mind pedig a szomszédos jogi teljesítmények szempontjából irányadók és alkalmazandók a továbbiakban ott is, ahol az eljáró tanács nem utal külön a szerzői jogra és a szomszédos jogokra.

Az 1., 1. a és 1. b kérdéssel kapcsolatos szakvélemény részletes kifejtése

A megkeresésben feltett 1., 1. a és 1. b számú kérdés a „fájlcserélő” rendszerek magánszemély felhasználóira vonatkozik. Ezek megválaszolásához meg kell vizsgálni a „fájlcserélő” rendszerek használata során megvalósuló, szerzői jogi szempontból releváns felhasználási módokat.

A „fájlcseré” folyamán több, szerzői jogi szempontból releváns felhasználási cselekmény is megvalósul. A „fájlcseré” folyamata alapvetően két fő mozzanatból áll.

(i) A fájlok (a szerzői jog által védett művek, szomszédos jogi teljesítmények vagy szerzői jogi védelem alatt nem álló tartalmak) letöltése más felhasználók személyi számítógépéről vagy más forrásból és egyben a „fájlmegosztásra” rendelkezésre álló tárterületre „másolás” („feltöltés”) – többszörözés.

(ii) A felhasználó saját számítógépén lévő, kötelezően vagy saját elhatározásból megosztandó fájlok hozzáférhetővé tétele más felhasználók számára letöltésre – a nyilvánosság számára lehívás céljára való hozzáférhetővé tétel.

A „fájlcserélő” rendszerek vizsgálatáról lévén szó a testület külön nem vizsgálja az esetlegesen jogosulatlanul létrejött műpéldány keletkezésének körülményeit, azaz azt a kérdést, hogy a mű vagy teljesítmény (hangfelvétel, zenemű, film stb.) milyen módon került a „megosztást” végző személy számítógépére, amely cselekmény szintén többszörözésnek minősül.

(i) A fájlok letöltése, illetve hozzáférhető tétel céljára való feltöltése – többszörözés

A fent említett első mozzanat, vagyis a fájlok letöltése más felhasználók személyi számítógépéről vagy más forrásból, amennyiben az szerzői jogi védelem alatt álló műveket érint, a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 18. §-a és a szomszédos jogokra vonatkozó rendelkezések értelmében többszörözésnek minősül.

A védett szerzői művek, hangfelvételek, előadások, rádió- és televízióműsorok, továbbá filmek mint ún. szomszédos jogi teljesítmények többszörözéséhez az Szjt. 18. § alapján a szerzői jogosultaknak, a 76. § (1) bekezdésének *a*) pontja alapján a hangfelvétel-előállítóknak, a 73. § (1) bekezdésének *a*) és *c*) pontja alapján a hangfelvételeken rögzített előadóművészi teljesítmények jogosultjainak, a 80. § (1) bekezdésének *b*) és *c*) pontja alapján a rádió- és televíziószervezeteknek, a 82. § (1) bekezdésének *a*) pontja alapján pedig a film-előállítóknak az engedélyre van szükség.

A többszörözés Szjt. 18. §-ában meghatározott fogalmának több eleme is megvalósul a „fájlcseré” folyamán. A felhasználó egyrészt a mű, illetve a teljesítmény megtekintése céljából rögzíti, többszörözi a művet merevlemezen elektronikus formában (a mű tárolása digitális formában, elektronikus eszközön), másrészt pedig, mivel a fájlcsere folyamán a letöltött mű-, illetve teljesítményrészleteket harmadik személyek részére azonnal vagy később letöltésre is hozzáférhetővé teszi, a mű, illetve teljesítmény nyilvánossághoz ilyen célra történő közvetítés céljára való rögzítését is megvalósítja.

A többszörözés az Szjt. 18. §-ában meghatározott fogalma az Szjt. 16. § (1) bekezdésében foglalt általános szabály nyomán kiterjed továbbá a mű egészének vagy bármely azonosítható részének többszörözésére is. Így, amennyiben nincs szó valamilyen kivétel alkalmazásáról (pl. az idézések körében), engedélyköteles többszörözésnek minősül egy film néhány másodperces azonosítható részletének többszörözése is. A többszörözés alapvető célja és lényege a mű rögzítése olyan formában, hogy az közvetlenül a közönség által ismételtén érzékelhetővé váljon.

Ily módon a bármely technikával működő „fájlcserélő” rendszerben történő többszörözés [egy felhasználótól a teljes mű letöltése, illetve sok felhasználótól a mű darabokban (adatsomagokban) való letöltése] egyaránt engedélyköteles felhasználásnak minősül, amennyiben a letöltési folyamat végén a szerzői jog által védett alkotás, illetve szomszédos jogi teljesítmény a felhasználó által érzékelhető.

Ahhoz, hogy eldönthető legyen, hogy a többszörözés engedélyköteles felhasználásnak minősül-e, vagy adott esetben a kizárólagos szerzői, illetve ún. szomszédos jogok alóli kivételként, a jogosult engedélye, illetve díjfizetés nélkül megvalósítható szabad felhasználásról van-e szó, az Szjt. szabad felhasználásra vonatkozó általános feltételeket tartalmazó 33. § -át és a szabad felhasználásként megengedett magáncélú másolás feltételeit szabályozó, 35. §-ban foglalt rendelkezéseket kell megvizsgálni. Ugyancsak figyelembe kell venni az Szjt. 20. §-át, amely a művek magáncélú másolására tekintettel az egyes jogosulti csoportokat megillető ún. üres hang-, illetve képhordozói díjról rendelkezik, és meg kell vizsgálni a nyilvánosság számára lehívás céljára való hozzáférhetővé tétel keretében történő többszörözés szerzői jogi megítélését is.

Az Sztj. 33. §-ának (1)–(3) bekezdésében szabályozza a szabad felhasználásoknak a magyar és a nemzetközi jogirodalomban ún. „háromlépcsős tesztként” hivatkozott általános feltételeit, amelyek nemzetközi szerzői jogi egyezményeken és európai uniós jogszabályokon alapulnak.⁴

Az Sztj. 33. § (1) bekezdése szerint a szabad felhasználás körében a felhasználás díjtalan, és ahhoz a szerző engedélye nem szükséges. Csak a nyilvánosságra hozott művek használhatók fel szabadon. A (2) bekezdés alapján a felhasználás a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezések alapján is csak annyiban megengedett, illetve díjtalan, amennyiben nem sérelmes a mű rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit, továbbá amennyiben megfelel a tisztesség követelményeinek, és nem irányul a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra. A 33. § (3) bekezdése értelmében a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezéseket nem lehet kiterjesztően értelmezni. A 33. § valójában az előzőekben hivatkozott nemzetközi egyezmények, illetve uniós rendelkezések szerinti ún. háromlépcsős teszt szabályának felel meg.

A hatályos Sztj. a hivatkozott nemzetközi egyezmények, illetve az Infosoc-irányelv alapján a fent említett háromlépcsős teszt alkalmazását írja elő valamennyi szabad felhasználási eset tekintetében. Ezen túlmenően, de logikai szempontból elsőként vizsgálandóak minden esetben az adott konkrét szabad felhasználási esetkőrré előírt speciális szabályok.

Az Sztj. a jogosult engedélye, illetve díjfizetés nélkül megengedett magáncélú többszörösítésre vonatkozó 35. §-a értelmében természetes személy magáncélra a műről másolatot készíthet, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja. E rendelkezés nem vonatkozik az építészeti műre, a műszaki létesítményre, a szoftverre és a számítástechnikai eszközzel működtetett adatbázisra, valamint a mű nyilvános előadásának kép- vagy hanghordozóra való rögzítésére. Magáncélra szabad felhasználásként továbbá kotta nem másolható; teljes könyv, valamint folyóiratok vagy napilapok egésze pedig magáncélra is csak kézírással vagy írógéppel másolható, azaz e műhordozók, illetve szerkesztett művek számítógéppel, illetve számítógépre történő másolása, letöltése sem megengedett.

A 35. § (3) bekezdése értelmében nem minősül szabad felhasználásnak – függetlenül attól, hogy magáncélra történik-e –, ha a műről más személlyel készíttetnek másolatot számítógépen, illetve elektronikus adathordozóra, továbbá tilos a magáncélú másolás, ha az akár közvetve is jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját szolgálja.

⁴ Az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló 1886. évi Berni Uniós Egyezmény 1971. évi ún. párizsi szövegének (a továbbiakban: BUE) 9. cikk (2) bekezdése (Magyarországon kihirdetve az 1975. évi 4. tvr.-rel); az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó, 1994. évi Marrakeshi Egyezmény 1/C. mellékletként létrejött, a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló TRIPS-megállapodás (a továbbiakban: TRIPS) 13. Cikke és 14. Cikk 6. bekezdése (Magyarországon kihirdetve az 1998. évi IX. törvénnyel); a WIPO 1996. december 20-án Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződése (a továbbiakban: WCT) 10. Cikke és az Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződése (a továbbiakban: WPPT) 16. Cikke; az Európai Parlament és Tanács 2001/29/EK számú irányelve, az Információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról (a továbbiakban: Infosoc-irányelv) 5. Cikke (2) bekezdésének b) pontja és (5) bekezdése.

A szabad felhasználásként megengedett, magáncélú többszörözés, illetve az internetes letöltések előfeltételei tekintetében az eljáró tanács utal a Szerzői Jogi Szakértő Testület korábbi, SZJSZT 17/2006 számú szakvéleményében foglaltakra. E szakvéleményében a testület részletesen foglalkozott az internetes, online környezetben megvalósuló (jogellenes forrásból való) letöltés és ezzel kapcsolatban a magáncélú másolás megítélésével, továbbá a háromlépcsős teszt alkalmazásának szabályaival. A szakvéleményben megállapította, hogy a nemzetközi, közösségi és hazai szerzői jogi szabályozásból is az vezethető le – amit több EU-tagország szerzői jogi törvénye kifejezetten is kimond – hogy a jogellenes forrásból történő magáncélú másolás nem megengedett sem az Sztj. 33. §-a és 35. §-a szerinti szabad felhasználásként, sem pedig az Sztj. 20. §-ában foglalt jogdíjigényre való korlátozás alapján, amennyiben a másolást végző tud, vagy az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett tudnia kellene a másolás forrásának jogellenes voltáról. (A szakvélemény azonban arra is rámutatott, hogy a jogellenes forrásból történő másolásra tekintettel nem indokolt a jogosultakat a magáncélú másolásért megillető díjigény mérséklése, hanem csupán figyelembe kell venni a díjnak a másoló általi kifizetését, amennyiben esetleg kártérítési igényt érvényesítenek vele szemben.)

A megkeresésben feltett kérdések vonatkozásában is változatlanul alkalmazandóak az SZJSZT 17/06 számú szakvéleményében foglaltak.

A fentieknek megfelelően tehát nem fog a törvény által szabad felhasználásként megengedett magáncélú többszörözésnek minősülni az olyan védelem alatt álló szerzői művek és szomszédos jogi teljesítmények letöltése, amelyek a jogosult engedélye nélkül kerültek elektronikus úton rögzítésre, illetve amelyek lehívásra hozzáférhetővé tételéhez a szerzői és szomszédos jogi jogosultak nem járultak hozzá, feltéve, hogy a letöltést végző felhasználó tudta vagy az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett tudnia kellett volna, hogy a letöltés jogosulatlan forrásból történik.

Eddig a letöltés mozzanatával foglalkozott az eljáró tanács. Azonban akkor is többszörözés valósul meg, amikor a védett művet vagy szomszédos jogi teljesítményt a merevlemez megosztott könyvtárába feltöltik (és ezáltal a nyilvánosság számára hozzáférhetővé teszik). Az Sztj. 35. §-ának (6) bekezdése kimondja, hogy szabad felhasználás a mű járulékos vagy közbenső – a felhasználásra irányuló műszaki folyamat elválaszthatatlan és lényeges részét képező, önálló gazdasági jelentőség nélküli – időleges többszörözése, ha kizárólag az a célja, hogy lehetővé tegye az átvitelt harmadik személyek között hálózaton, köztes szolgáltató által, vagy a műnek a szerző által engedélyezett, illetve a törvény alapján megengedett felhasználását. A „fájlcserélő” rendszerekben a nyilvánosság számára lehívás céljára való hozzáférhetővé tétel azonban e szabad felhasználási kivételt megalapozó egyik feltételnek sem felel meg. A műveket, szomszédos jogi teljesítményeket a nyilvánosság számára ilyen módon hozzáférhetővé tevő ugyanis nem köztes szolgáltató, aki harmadik személyek közötti átvitelt tesz lehetővé, hanem közvetlenül a tartalom szolgáltatója, másrészt a többszörözés nem a szerző, illetve szomszédos jogi jogosult által engedélyezett vagy a törvény által meg-

engedett felhasználás. Ugyanis ilyenkor a felhasználó a „fájlcseré” folyamatában nem kér engedélyt a szerzőtől, illetve a szomszédos jogi jogosulttól, és a nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tétel nem minősül a törvény által lehetővé tett szabad felhasználásnak sem. Ily módon a „fájlcseré” folyamatában a nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tétel céljára történő rögzítés nem minősülhet szabad felhasználásnak. Az ilyen többszörözés külön, engedélyköteles felhasználás.

(ii) A fájlok hozzáférhetővé tétele más felhasználók által történő letöltésre – nyilvánossághoz közvetítés, illetve nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tétel

A fájlcseré folyamatának második mozzanata az, amikor a felhasználó a saját személyi számítógépe merevlemezén lévő különböző fájlokat (a szerzői jog által védett alkotásokat, szomszédos jogi teljesítményeket) megosztja, vagyis harmadik személy felhasználók részére hozzáférhetővé teszi. Ennek a hozzáférhetővé tételnek szintén két, többszörözéssel is összefüggő változata van: egyrészt amikor az éppen aktuálisan letöltés alatt álló fájlok automatikusan „megosztásra” kerülnek a felhasználó rendelkezésétől függetlenül a „fájlcserélő” szoftver által generáltan, másrészt amikor a felhasználó a már meglévő, a számítógépére már korábban rögzített (többszörözött) anyagait, fájljait teszi hozzáférhetővé harmadik személyek részére letöltésre. A harmadik személyek távolléte miatt a cselekmények nyilvánosságához közvetítési eleme a domináns.

A szerzői jog által védett alkotások „fájlcserélő” rendszerben történő hozzáférhetővé tétele az Szjt. 26. §-a (8) bekezdésének második mondata alapján a nyilvánossághoz közvetítés joga alá esik. Viszont a szomszédos jogi teljesítmények esetében a (nem interaktív) nyilvánossághoz közvetítés jogáról és a nyilvánosság számára lehívás céljára történő (interaktív) hozzáférhetővé tétel jogáról külön-külön rendelkezik az Szjt. Az utóbbi – és a jelen szakértői vélemény szempontjából releváns – cselekmény esetében a szomszédos jogi jogosultak (előadóművészek, hangfelvétel-előállítók, rádió- és televíziószervezetek, filmelőállítók) kizárólagos jogáról az Szjt. 73. §-a (1) bekezdésének e) pontja, 76. §-a (1) bekezdésének c) pontja, 80. §-a (1) bekezdésének d) pontja, illetve 82. §-a (1) bekezdésének c) pontja rendelkezik.⁵

A megkeresés 1. b) kérdése felveti, hogy mi minősül nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tételnek (mi a különbség az anyagi műhordozó ingyenes használatba adása és a mű nem dologi formában történő, szintén ingyenes hozzáférhetővé tétele között). A mű anyagi hordozón más személynek történő „kölcsonadása”, amely valójában a Polgári tör-

⁵ A lehívásra hozzáférhetővé tételhez fűződő kizárólagos jogról nemzetközi szinten a szerzői jogosultak vonatkozásában (a nyilvánossághoz közvetítés egyik változataként) a WCT 8. Cikke, az előadóművészek és a hangfelvétel-előállítók vonatkozásában pedig a WPPT 10. Cikke és 14. Cikke rendelkezik. A WCT, illetve WPPT hivatkozott szabályait a közösségi jogba az Infosoc-irányelv 3. Cikkének (1) bekezdése ültette át azzal, hogy az Infosoc-irányelv a szerzőkön, valamint az előadóművészekén és hangfelvétel-előállítókén túl a rádió- és televíziószervezeteknek és a filmelőállítókén is biztosítja ezt a jogot. A hatályos magyar Szjt. az Infosoc-irányelvnek megfelelő szabályozást tartalmaz.

vénykönyv 583. §-a szerinti haszonkölcsönnek felel meg, a kérdésfeltevésből is kitűnően nem nyilvános hozzáférhetővé tételre irányul. Más lenne a szerzői jogi megítélése annak az esetnek, ha a nyilvánosság számára hozzáférhető módon történik a mű, illetve a műhordozó anyagi példányának haszonkölcsönbe adása, például nyilvános könyvtárak által. Az ilyen haszonkölcsönbe adás már érinti a szerzők, az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a filmelőállítók terjesztési jogát.

Az alábbiak miatt sem lehet a fájlcserét a haszonkölcsönrel rokonítani.

- A jogrendszerek jelentős részében az adat (akár a műhordozó adat) nem minősül dolognak, a haszonkölcsön pedig csak dologra vonatkozhat.
- Ha dolognak is minősül(ne) az adat egyes jogrendszerekben a szerzői jogi védelemtől függetlenül, a polgári jogi haszonkölcsön esetében a művet hordozó dolog egyszerre csak egy helyen, a haszonkölcsönbe vevőnél lehet, míg a „fájlcseré” sokszorozza a műpéldánymásolatokat.
- A „fájlcseré” szerzői jogi értelemben szukcesszív nyilvánosságot valósít meg, tehát a „fájlcseré” nem lehet magán.
- Ha az előbb említett elemek alapján nyilvános haszonkölcsönnek tekinthetnénk a „fájlcserét”, az nem lehetne szabad felhasználás, mert azt egyrészt a háromlépcsős teszt, másrészt az EGT-ben a másodlagos közösségi jog⁶ is korlátozza (az intézmények bizonyos kategóriái mentesíthetők a kizárólagos jog és a díjigényre korlátozott haszonkölcsönzési jog alól).

6. cikk

Kivételek a nyilvános haszonkölcsönzés kizárólagos joga alól

1. A tagállamok a nyilvános haszonkölcsönzés tekintetében kivételeket határozhatnak meg az 1. cikkben foglalt kizárólagos jog alól, amennyiben legalább a szerzők e haszonkölcsönzés ellenében díjazásban részesülnek. A tagállamok szabadon, kultúrpolitikai célkitűzéseiknek megfelelően határozhatják meg e díjazás mértékét.

Article 6

Derogation from the exclusive public lending right

1. Member States may derogate from the exclusive right provided for in Article 1 in respect of public lending, provided that at least authors obtain a remuneration for such lending. Member States shall be free to determine this remuneration taking account of their cultural promotion objectives.

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2006/115/EK irányelve (2006. december 12.) a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról (kodifikált változat)

2. Amennyiben a tagállamok az 1. cikkben foglalt kizárólagos haszonkölcsonzési jogot hangfelvételek, filmek és számítógépi programok esetében nem alkalmazzák, legalább a szerzők számára díjigényt biztosítanak.

3. A tagállamok az intézmények bizonyos kategóriáit mentesíthetik az (1) és (2) bekezdésben foglalt díjfizetési kötelezettség alól.

2. Where Member States do not apply the exclusive lending right provided for in Article 1 as regards phonograms, films and computer programs, they shall introduce, at least for authors, a remuneration.

3. Member States may exempt certain categories of establishments from the payment of the remuneration referred to in paragraphs 1 and 2.

Ebbe a tömeges fájlcsere, illetve a hubok üzemeltetése nem eshet bele.

Nyilvánossághoz közvetítés esetén a nyilvánosság fogalmát az elmúlt húsz évben mind a nemzetközi, mind a hazai szerzői joggyakorlat megfelelően kialakította. Ennek lényege, hogy a nyilvánosság tagjainak nem kell mindenképpen egy helyen egyszerre jelen lenniük, (ezt állapította meg a magyar bíróság például a kábeltelevíziós továbbközvetítések esetén), hanem elegendő, hogy a közönség egyes tagjai saját otthonukban, saját televíziókészülékükön külön-külön hozzáférhessenek a sugárzott műsorokhoz. Ezt az elvet követi, illetve fejleszti tovább a lehívásra hozzáférhetővé tételre vonatkozó szabályozás, amelynek megfelelően az egyidejűség sem követelmény a nyilvánosság megvalósulása szempontjából, hiszen a közönség egyes tagjai nemcsak a hozzáférés helyét, de annak idejét is szabadon választhatják meg.

Az is a nyilvánosság fogalom elidegeníthetetlen része, hogy a csatlakozás lehetősége bárki számára nyitva áll. „A nyilvánosság akkor állapítható meg, ha – a műszaki lehetőségek határain belül – a rendszerhez bárki csatlakozhat, szolgáltatásait bárki igénybe veheti”.⁷

A fentieknek megfelelően a lehívásra hozzáférhetővé tétel az internet útján (amely a szerzői jog esetében nyilvánossághoz közvetítésnek minősül) megvalósul olyankor, amikor valamely számítógép szerzői jogilag védett tartalmát másokkal megosztva az internetezők széles köre számára letöltésre hozzáférhetővé teszik, hiszen a tartalomhoz való hozzáférésre elvileg bárki számára lehetőség van [amennyiben az adott rendszerben elfogadott egyéb feltételeket (pl. adatmegosztási követelmény) a fájlcserelésben résztvevők magukra nézve kötelezőnek fogadják el, illetve a szükséges kliensprogramot számítógépükre telepítik és internetkapcsolattal futtatják].

Minden olyan esetben tehát, amikor a „fájlcsereelő” rendszerben résztvevők maguk is megosztják saját számítógépük szerzői jogilag védett tartalmát, megvalósul a lehívásra hozzáférhetővé tétellel történő nyilvánossághoz közvetítés, függetlenül a „fájlcsereelő” rendszer adat-

⁷ BH 1991.147.

továrbítási technológiájától (DC, Torrent stb.). A lényeg, hogy a „fájlcserélő” rendszerhez csatlakozó személyek (a nyilvánosság tagjai) a más „fájlcserélők” által ily módon digitális adatok formájában megosztott szerzői művekhez, illetve szomszédos jogi teljesítményekhez az általuk megválasztott helyen és időben hozzáférhetnek, azokat letölthetik.

A 2., 2. a, 2. b és 2. c kérdéssel kapcsolatos szakvélemény részletes kifejtése

A megkeresésben szereplő második kérdéskör az internetes „fájlcserélő” rendszerek működtetésében résztvevők (hubüzemeltetők, torrent szoftvereket elérhetővé tevő oldalak üzemeltetői) szerzői jogi felelősségének problémáját érinti, ideértve az Szjt. szerinti polgári jogi felelősséget, az elektronikus kereskedelmi törvényen alapuló speciális felelősségi szabályokat, valamint a büntetőjogi felelősséget is (2., 2. a, 2. b és 2. c kérdés).

Szerzői jogi szempontból az követ el jogsértést, aki a szerzői, illetve szomszédos jogi jogosult engedélye nélkül, illetve az engedély kereteit időben, terjedelemben vagy bármilyen más feltétel tekintetében túllépve használja fel a védett szerzői művet, illetve szomszédos jogi teljesítményt.

A DC++ típusú „fájlcserélő” rendszerek esetén a szerzői jogi jogsértést megvalósító, engedély nélküli felhasználási cselekményt (jogosulatlan többszörözést, nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tételt) nem maguk a hubok üzemeltetői követik el, hanem a „fájlcserélést” (jogsértő letöltést, illetve „megosztást”) végző személyek. A hubok, illetve azok üzemeltetői ezen folyamatban közreműködőként vesznek részt, biztosítják a „fájlcseré” műszaki, technikai, informatikai feltételeit. E személyek tevékenysége közreműködésre irányul: adott esetben a szerzői jogi jogsértés elkövetésében működnek közre. Ugyanakkor a közreműködők szerzői jogi jogsértéssel kapcsolatos felelősségét a hatályos magyar Szjt. nem tartalmazza, néhány speciális jogkövetkezmény alkalmazásán túl szerzői jogi felelősséget e közreműködők tekintetében az Szjt. nem állapít meg.

A szerzői jogi jogsértés megállapítása polgári, illetve büntetőjogi jogkövetkezményekkel jár. A polgári jogi szankciókat az Szjt. 94. §-a határozza meg (pl. a jogsértés abbahagyása és a további jogsértéstől való eltiltás, adatszolgáltatás, a jogsértéssel elért gazdagodás megtérítése, kártérítés), míg a büntetőjogi jogkövetkezményeket a büntető törvénykönyv 329/A. §-a tartalmazza (a jogsértéssel okozott vagyoni hátrány nagyságától függően pénzbüntetés vagy maximum nyolc évig terjedő szabadságvesztés). A polgári jogi szankciók köre az Szjt. 2005 decemberében történt módosítása folytán 2006. április 15. után jelentősen kibővült: így például lehetőség van már polgári per keretén belül a jogsértéssel előállított dolgok, illetve a jogsértéshez használt eszközök esetében – így pl. a jogsértő számítógépének – külön lefoglalási igény érvényesítésére. Az Elkertv. mintegy a Szjt.-t kiegészítő szabályként tartalmazza a szolgáltatók és közvetítő szolgáltatók szerzői jogi felelősségének feltételeit az információs társadalommal összefüggő egyes szolgáltatásokkal kapcsolatban.

Polgári jogi következmények

Jogainak megsértése esetén a szerző a jogsértővel szemben az Szjt. 94. §-ának (1) és (2) bekezdésében meghatározott polgári jogi igényeket támaszthatja. Az Szjt. 94. §-a (1) bekezdésének *a)–f)* pontjában és (2) bekezdésében említett polgári jogi igényeket a szerző – a főszabály szerint – csak a konkrét jogsértővel szemben érvényesítheti. Egyes speciális jogkövetkezmények azonban, így a *b)* pont szerinti eltiltás és a jogsértés abbahagyására kötelezés, valamint a *d)* pontban szabályozott adatszolgáltatás más, közreműködő személyekkel szemben is alkalmazhatók annak ellenére, hogy a hatályos magyar szerzői jog – ellentétben pl. az Egyesült Államok szerzői jogával – nem ismeri a járulékos közreműködői felelősséget.⁸

Eltiltás, abbahagyásra kötelezés

Az Szjt. 2006. április 15-én hatályba lépett módosítása szerint a jogosult a jogsértés abbahagyását és a további jogsértéstől való eltiltást azzal szemben is követelheti, akinek szolgáltatásait a jogsértés elkövetéséhez igénybe vették [Szjt. 94. § (1) bekezdésének *b)* pontja és (3) bekezdésének utaló szabálya nyomán]. Ez a szabály internetes környezetben elsősorban az Elkertv. 2. §-ának 1. pontjában meghatározott közvetítő szolgáltatókra vonatkozik. A szerzői jogot sértő tartalmak DC++ rendszeren történő „megosztása” esetén a hub üzemeltetője a szerzői jogi jogsértést megvalósító internetes hozzáférhetővé tételhez közvetlenül kapcsolódó és ahhoz szükséges szolgáltatást nyújt. Ezért a jogsértéstől, a szolgáltatás további nyújtásától való bírósági eltiltás vele szemben is alkalmazható lesz, még abban az esetben is, ha közvetítő szolgáltatónak minősül, és a jogsértés elkövetésében nem vesz részt, sőt akár nem is tud róla. Ugyanezen rendelkezések alkalmazhatóak az olyan egyéb szolgáltatókra is, amelyek a „fájlcseré” folyamatában a jogosulatlanul „megosztott” (a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tett) védett szerzői, illetve szomszédos jogi tartalmakhoz való hozzáférést segítik elő azzal, hogy a „fájlcseréhez” szükséges szoftvereket teszik a fájlcseré résztvevői számára elérhetővé.

⁸ Nemzetközi szinten az első, „fájlcserélő” szolgáltatással kapcsolatos per az amerikai hangfelvétel-előállítók szövetsége (RIAA) és a Napster.com között zajlott le (A&M Records v. Napster, New York State, 9th Circuit Court). Az ügyben a másodfokú bíróság megállapította, hogy a Napster ún. másodlagos szerzői jogi jogsértést követett el (ún. contributory and vicarious infringement az angolszász jogban). Az Aimster-ügyben (Aimster Copyright Litigation, New York State, 7th Circuit Court) a Napsterhez hasonlóan „fájlcserélő” rendszerről volt szó. Az Aimster-ügyben a másodfokú bíróság kiegészítette a Napster-ügyben is hivatkozott 1984-es ún. „Betamax doktrínát”, amely a közreműködői felelősségről szól. A másodfokú bíróság az Aimster-ügyben is megállapította a szolgáltató ún. „contributory” másodlagos felelősségét. A Grokster/StreamCast-ügyben (Metro-Goldwyn-Mayer Studios Inc. v. Grokster, Ltd.) némileg másról volt szó, miután a Grokster és StreamCast „fájlcserélő” hálózatának szerkezete a Napster rendszerével szemben decentralizált volt, vagyis nem volt központi szerver. A Grokster-ügyben a Legfelsőbb Bíróság kilenc bírāja egyhangú ítéletben döntött a film- és lemezkiadók javára, kimondva, hogy a felhasználók által elkövetett jogsértésekért – bizonyos feltételekkel – felelősek a „fájlcserélő” programok fejlesztői.

Az Sztj. fenti szabályai elsősorban az Elektronikus Kereskedelmi Irányelven⁹ és a Jogérvényesítési Irányelven¹⁰ alapulnak. A Jogérvényesítési Irányelv továbbá világossá teszi, hogy a jogérvényesítés szabályai nem érintik a közvetítő szolgáltatóknak az Elektronikus Kereskedelmi Irányelvben rögzített felelősségkorlátozását.¹¹ A közvetítő szolgáltató is köteles a jogsértés abbahagyását, eltiltását elrendelő bármely (polgári jogi, büntetőjogi, közigazgatási jogi) jogalapon hozott határozatot teljesíteni, ami az Elektronikus Kereskedelmi Irányelv rendelkezéseiből is kitűnik.¹² Az Elektronikus Kereskedelmi Irányelv továbbá közvetítő szolgáltatásonként külön-külön is rögzíti, hogy a felelősségkorlátozás nem terjed ki az eltiltásra¹³ (az Elkertv. a szabályt összevonja, valamennyi közvetítő szolgáltatásra egységesen tartalmazza¹⁴). Az irányelv továbbá kimondja, hogy lehetővé kell tenni bármely információs társadalmi szolgáltatóval szemben megszüntető tartalmú, tehát eltiltást, abbahagyást előíró ideiglenes intézkedés elrendelését jogsértés esetén. A magyar szabályozás az európai uniós irányelvekkel egyező módon tartalmazza ezeket az előírásokat. Az Elkertv. valamennyi közvetítő szolgáltatásra nézve egyöntetűen kimondja, hogy az eltiltásra (abbahagyásra) nem terjed ki a felelősségkorlátozás.¹⁵ Az értesítési-eltávolítási eljárással a közvetítő szolgáltató mentesülhet az eltiltás jogkövetkezménye alól. Az túlmegegy a megbízás keretein, ezért az eljáró tanács nem vizsgálja, hogy a hubüzemeltetőknek van-e fizikai értelemben módjuk a jogsértő tartalom eltávolítására. Azt azonban megjegyzi, hogy az eltávolítás valójában a hubüzemeltetőtől különböző személyek számítógépéről történő eltávolítást jelentené. Az eltávolításnak egyébként eleget lehet tenni a „hozzáférés nem biztosításával is” az Elkertv. 13. §-ának (4) bekezdése alapján.

Adatszolgáltatás

A jogsértésben közreműködőként részt vevő harmadik személyként a hub üzemeltetője, valamint az internetszolgáltató az előbbieken túl az Sztj. 94. §-a (4) bekezdésének *c*) pontja alapján kötelezhető a jogsértéssel kapcsolatos adatszolgáltatásra, ha a hub üzemeltetése vagy egyéb, a fájlcsereit segítő szolgáltatás kereskedelmi mértékű (pl. reklámok közzététele miatt).

Az adatszolgáltatási kötelezettség az Sztj. 94. §-ának (6) bekezdésében meghatározott adatokra terjed ki, azaz a jogsértéssel érintett kereskedelmi kapcsolatok feltárására, továbbá

⁹ Az Európai Parlament és Tanács 2000/31/EK irányelve az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi kérdéseiről

¹⁰ Az Európai Parlament és Tanács 2004/28/EK irányelve (2004. április 29.) a szellemi tulajdon-jogok érvényesítéséről; 9. Cikk (1) bekezdés a) pontja és 11. Cikk

¹¹ Jogérvényesítési Irányelv 2. Cikk (3) bekezdése és (15) preambulumbekkezdése

¹² Az elektronikus kereskedelmi irányelv (45) preambulumbekkezdése és 12–14. Cikk

¹³ Az elektronikus kereskedelmi irányelv 12. cikk (3) bekezdése a hozzáférés szolgáltatóra; a 13. Cikk (2) bekezdése a gyorsító tárolásra; a 14. Cikk (3) bekezdése a tárhelyszolgáltatásra nézve.

¹⁴ Elker tv. 7. § (5) bekezdése

¹⁵ Elkertv. 7. § (4) bekezdése

a jogsértéssel érintett dolgok, szolgáltatások mennyiségére, illetve az azokkal kapcsolatosan érvényesített ellenértékekre, azonban e felsorolás nem kimerítő jellegű. Nem kizárt tehát, hogy a szerzői jogosult más adatok kiadását is kérje a közvetítő szolgáltatótól. Az adatszolgáltatási kötelezettség elrendelhető a közvetítő szolgáltatóval (internetszolgáltatóval, hubüzemeltetővel stb.) szemben akkor is, ha nem tudott vagy az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett sem kellett volna tudnia arról, hogy szerzői jogi jogsértés elkövetésében működött közre, mivel az adatszolgáltatásra kötelezés a harmadik személyek vonatkozásában is objektív alapú polgári jogi jogkövetkezmény.

A közvetítő szolgáltatóknak az Elektronikus Kereskedelmi Irányelv nyomán az Elkertv.-ben meghatározott felelősségkorlátozása az adatvédelmet a jogvédelmi igények és érdekek arányos figyelembevétele mellett írja elő. A „fájlcserében” részt vevő magánszemélyek tekintetében a személyes adatok kiadását az adatvédelmi szabályok a magánszféra védelmében korlátozhatják.¹⁶

Az Adatvédelmi Irányelv rendelkezéseinek fényében szükséges megvizsgálni, hogy a „fájlcserélő” rendszerek esetén az egyes felhasználók adatai és közlései az előzőekben hivatkozott adatszolgáltatási körbe tartozhatnak-e, a fájlcserében részt vevő személyek egymás irányában tett közlései (szerzői jogi értelemben nyilvános közvetítései) vajon az adatvédelmi jogszabályok által védett magánjellegű közlésnek minősülnek-e, melyek esetében a személyes adatok kiadása megtagadható.¹⁷

¹⁶ Lásd C-275/06. sz. európai bírósági ítélet

¹⁷ Az Adatvédelmi Irányelv alapján amennyiben egy elektronikus közlés nem éri el az információs társadalmi szolgáltatás szintjét, vagyis csak magánjellegű közlésnek minősül, akkor a magánjellegű közlést tevő személyre nézve nem érvényesíthető a tájékoztatáshoz való jog, azaz ez a személy névtelen maradhat akkor is, ha szerzői jogot sért. A szolgáltató ugyanis az adatkezelés törvényben meghatározott céljaira és az adatátadás korlátaira hivatkozással elutasíthatja az adatszolgáltatást (az eljáró tanács ezzel kapcsolatosan megjegyzi, hogy ez alól a büntetőjog-érvényesítés kivételt képez, az adatátadási kötelezettség ebben az esetben fennáll).

A „fájlcserélő” rendszerek esetén fokozottabban merül fel az a kérdés, hogy vajon a „fájlcserélő” rendszert felhasználó természetes személyek magánjellegű közlést végeznek-e, tehát adataik kiadása az előbb említett szabályok alapján megtagadható-e.

A szolgáltató által kiadható adatok körét jelentős mértékben korlátozta az Európai Bíróságnak a 2008. január 29. napján hozott C-275/06. számú ítélete, amely kimondta, hogy „fájlcserélő” rendszereken elkövetett szerzői jogi jogsértés esetén az internetszolgáltató nem köteles polgári eljárás során kiadni azon személyek IP-címét, internetre való csatlakozásuk napját és időpontját, akiknek internet-hozzáférést biztosít. Az Európai Bíróság a hivatkozott előzetes döntéshozatali eljárás keretében részletesen megvizsgálta az adatszolgáltatási kötelezettségre vonatkozó európai uniós normákat, és arra a következtetésre jutott, hogy azok alapján nem kötelező a tagállamok számára, hogy a szerzői jog hatékony védelmének biztosítása céljából előírják a személyes adatok polgári eljárás keretében történő közlésének kötelezettségét. Az Európai Bíróság kiemelte továbbá, hogy az adatszolgáltatásra és a személyes adatok védelmére vonatkozó európai uniós irányelveket úgy kell a tagállami hatóságoknak és bíróságoknak értelmezniük, hogy azok ne ütközzenek alapjogokba, közösségi jogi alapelvekbe és többek között az arányosság elvébe, ugyanakkor konkrétan egy „fájlcserélő” rendszerben részt vevő magánszemélyek tekintetében tekintette a személyes adatok védelmét fontosabbnak, mint a szerzői jogok hatékony védelmének biztosítását.

Lefoglalás

Az Szjt. 94. §-a (1) bekezdésének *f*) pontjában felsorolt polgári jogi igények közvetlenül a harmadik személy szolgáltatóval (a hub üzemeltetője, internetszolgáltató) szemben alapvetően nem érvényesíthetőek. Azonban a hubszoftvert számítógépen futtató szolgáltató mint közreműködő lefoglalás útján érintett lehet, ha a jogsértés eszközének tulajdonosa tudott a jogsértésről, vagy az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett tudnia kellett volna.

Ideiglenes intézkedésként, akár kereset benyújtását megelőzően elrendelhető intézkedések

A felsorolt szankciókat (eltiltás/abbahagyásra kötelezés, adatszolgáltatásra kötelezés, lefoglalás) a bíróság ún. ideiglenes intézkedés keretében már az ítélet meghozatala, sőt akár a kereset benyújtása előtt is elrendelheti a jogosult kérelmére.¹⁸

A hubüzemeltető és az internetszolgáltató szerzői jogi felelőssége az Elkertv. alapján

A hubüzemeltetők, valamint a torrent, illetve más „fájlcserélő” rendszerek működtetését biztosító szoftvereket elérhetővé tevő site-üzemeltetők az Elkertv. 2. §-ának *f*), illetve *ld*) pontjai értelmében információs társadalommal összefüggő szolgáltatás nyújtójának minősülnek. Tevékenységük legközelebb a keresőszolgáltatáshoz áll, hiszen információk megtalálását elősegítő segédeszközöket biztosítanak az igénybe vevők (felhasználók) számára.

Az Elkertv. kimondja, hogy a közvetítő szolgáltató nem köteles ellenőrizni az általa továbbított, tárolt vagy hozzáférhetővé tett információt, továbbá nem köteles olyan tényeket vagy körülményeket keresni, amelyek jogellenes tevékenység folytatására utalnak,¹⁹ ugyanakkor szerzői jogi jogsértés esetén köteles alávetnie magát az Elkertv. 13. §-a szerinti „notice-and-take-down” eljárásnak, különben közvetlenül felelőssé válik a jogsértésért mind polgári, mind pedig büntetőjogi értelemben. Ennyiben tehát az Elkertv. speciális rendelkezésként kiegészíti az Szjt.-ben foglalt szabályozást.

A hubüzemeltető, amennyiben az Elkertv. 2. § *ld*) pontja szerinti keresőszolgáltatást nyújtó közvetítő szolgáltatónak minősül, a felhasználók által „megosztott” (hozzáférhetővé tett) jogsértő tartalommal okozott jogsértésért, illetve kárért az Elkertv. 7. §-ának (2) és (4) bekezdése, továbbá a 11. §-a szerint felel, és felelősségét csak akkor tudja kimenteni, ha bizonyítja, hogy nincs tudomása a „megosztott” tartalommal kapcsolatos jogellenes magatartásról, vagy ha arról a jogosult által küldött, az Elkertv. 13. §-a szerinti értesítésből tudomást szerzett, az értesítés alapján a 13. §-ban meghatározott módon és határidők sze-

¹⁸ Szjt. 94/A. § (3) bekezdése

¹⁹ Elkertv. 7. § (3) bekezdése

rint intézkedik a jogsértő tartalom eltávolításáról (ún. „notice-and-take-down” eljárás) és a hozzáférés megtiltásáról.

Az internetszolgáltatók „fájlcserélő” rendszerekkel kapcsolatos felelősségét a SABAM v. S.A. Tiscali (Scarlet)-ügyben vizsgálta egy belga elsőfokú bíróság, amely 2007. június 29-én hozott még nem jogerős döntést²⁰ a belga zeneszerzők és zeneműkiadók közös jogkezelő szervezete által a Tiscali/Scarlet internetszolgáltató ellen indított perben. A keresetet amiatt indították, hogy az internetszolgáltató a hálózatán hozzáférést biztosított „fájlcserélő” szoftverekhez. A brüsszeli bíróság ideiglenes intézkedést rendelt el az alperessel szemben, amelyben kötelezte az alperest hatékony technikai biztonsági intézkedések bevezetésére annak érdekében, hogy a hálózaton megelőzze a „fájlcserélő” rendszerek által okozott jogsértéseket.

Büntetőjogi jogkövetkezmények

A Btk. 329/A. §-a szankcionálja a szerzői jogi jogsértés szándékos elkövetését. (A szerzői jogi jogsértés tényállásából 2007. június 1-jével kikerült a gondatlan elkövetési alakzat, így ezen időponttól kezdődően már csak a szándékosan elkövetett szerzői jogi jogsértésért áll fenn a büntetőjogi felelősség.) A Btk. 329/A. §-a szerinti szerzői és szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésének szándékos elkövetése esetén a hub üzemeltetője tettesként nem, csupán bűnsegédként (a tettesekkel azonos büntetési tétel alkalmazásával) felelhet, amennyiben szándékosan nyújtott segítséget a bűncselekmény elkövetéséhez, vagyis ha tudta, hogy az általa nyújtott és üzemeltetett hűszolgáltatást konkrét bűncselekmény, „fájlcseré” útján az adott szerzői mű vagy szomszédos jogi teljesítmény tekintetében a konkrét jogsértés elkövetésére használták fel. A bűnsegédi minősítés speciális büntetőjogi feltételeinek vizsgálata konkrét ügyekben speciális büntetőjogi elemzést igényel, amely túlterjed a Szerzői Jogi Szakértő Testület hatáskörén.

Dr. Faludi Gábor, a tanács elnöke

Dr. Sár Csaba, a tanács előadó tagja

Id. dr. Ficsor Mihály, a tanács szavazó tagja

²⁰ SABAM (Belgian Society of Authors, Composers and Publishers) v. the Corporation Scarlet (S.A. ; korábbi nevén Tiscali, BCE), 04/8975/A. számú ügyben a Brüsszeli Bíróság által 2007. június 27. napján hozott döntés, amely még nem jogerős, mivel azt az alperesek fellebbezéssel támadták meg.

REKLÁMOZÁS CÉLJÁBÓL MEGRENDELTE MŰ FELHASZNÁLÁSA

SZJSZT-16/08/1

A Fővárosi Bíróság megkeresése

I. A megkereső által feltett kérdések

A) 1. Nyilatkozzon a szakértő, hogy „A térerő körülvesz – minőség kompromisszumok nélkül” reklámkampány keretében az alperes által készített reklámfilm önálló műnek vagy a felperes „Vitamax Joker – taxi vezető és az idős hölgy”, „1 milliomodik ügyfél – ügyfél hasizom-erősítővel” és „Rock’n Roll Csúcs plusz – pizsamás ügyfél” megnevezésű reklámfilmje engedélyköteles átdolgozásának minősül-e!

2. Nyilatkozzon továbbá a szakértő, hogy a fent megnevezett alperesi reklámfilm paródiának minősíthető-e!

3. Amennyiben a kérdéses mű paródiának minősíthető, úgy nyilatkozzon a szakértő, hogy az az alpmű átdolgozhatóságának lehetőségét és korlátait mennyiben érinti!

B) A szakértő tegye meg a feltett kérdésekre adott válaszokon kívül, de az üggyel összefüggő egyéb észrevételeit!

II. A Fővárosi Bíróság 2008. május 7-én kelt kiegészítő végzése alapján a V. M. Rt. és társa felperesek „Nyilatkozatá”-ban (bíróági érkeztetés: 2008. 04. 30.) feltett kérdések

A) A per tárgyát képező, a felperes által készített reklámfilmek (a „V. M.-reklámfilmek”) alkalmasak-e reklámfilmként szerzői jogi védelemre?

B) Amennyiben igen, az alperes a perben érintett, „A térerő körülvesz – minőség kompromisszumok nélkül” című reklámfilmje (a „T. M.-reklámfilm”) azzal, hogy engedély nélkül felhasználta a V. M.-reklámfilmek képi világát és szereplőit, megsértette-e a V. M. reklámfilmhez fűződő alábbi szerzői/vagyoni jogait:

- (i) a mű egységének védelme (Szjt. 13. §);
- (ii) a mű átdolgozásához való jog (Szjt. 29. §);
- (iii) a név feltüntetéséhez való jog (Szjt. 12. §);
- (iv) többszörözés joga (Szjt. 18. §; 23. § és 26–28. §§);
- (v) terjesztés joga (Szjt. 23. §)
- (vi) nyilvánossághoz közvetítés joga (Szjt. 26–28. §§)
- (vii) felhasználáshoz és felhasználás engedélyezéséhez való jog; a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának és az ilyen hasznosítás engedélyezésének kizárólagos joga [Szjt. 16. § (1) és (3) bekezdései].

Az eljáró tanács szakértői véleménynek összefoglalása

Ad II. A) A felperes reklámfilmjei szerzői jogi védelem alatt álló, egyéni-eredeti alkotások.

Ad I. A) 1. Az eljáró tanács összességében megállapítja, hogy az alperes reklámfilmje a felperes „joker” reklámfilmjének engedélyköteles átdolgozása, amely kizárólag azon személy(ek) előzetes engedélyével lett volna létrehozható jogszerűen, aki (akik) a felperes „joker” reklámfilmjének vagyoni jogaival rendelkezik (rendelkeznek).

Az eljáró tanács emellett rögzíteni kívánja azt is, hogy az alperes reklámfilmje rendelkezik bizonyos fokú egyéni, eredeti jelleggel, amelynek alapján az származékos műnek tekinthető.

I. A) 2. és I. A) 3. A paródia a szellemi vita közismert eszköze, szabadsága a véleményszabadság alkotmányos védelmének sajátos, a szerzői jog által elismert belső korlátja. A szerzői jogban a paródia olyan sajátos szabad átdolgozás, amelynek egyik sajátossága, hogy a parodizált mű nem halványulhat el teljesen, sőt, szükséges ismérv, hogy arra ráismerhessen az, aki a parodizált művet egyébként ismeri (objektív ismérv).

*A paródia eltávolító sajátossága az, hogy a parodizált művel vitába száll, azzal ellentétes nézetet tükröz. *A paródia azzal távolodik el a parodizált műtől, hogy saját alkotótevékenység révén önállóságra tesz szert. Ez az a belső távolságtartás, amely a vitatásból, az ellentétes megközelítésből és a paródia önállóságából együtt fakad.* Ha ez az ismérv, tehát a parodizáló mű észlelhető önállósága hiányzik, akkor kevés önmagában a parodizált művel való szembenállás.*

*Az alperes reklámfilmje nem tekinthető a felperes által készített reklámfilmek paródiájának. *Az alperes reklámfilmje nem a felperes által készített reklámfilmekkel, tehát a művekkel, hanem a felperes reklámfilmjeiben közölt reklámtartalmú tájékoztatással vitatkozik. Egyéni-eredeti alkotásnak minősülő elemei (az eltávolodás a parodizált műtől) összességében kevésnek bizonyulnak ahhoz, hogy a paródia megállapítható legyen.**

Ha az alperes által készített reklámfilm paródiának lenne tekinthető, az – külön szabad felhasználási szabály nélkül is – az átdolgozási kizárólagos jog alóli kivételt jelentene, azaz a parodizált műből engedély nélkül átvehetőek lennének mindazok a szerzői jogi védelem alatt álló elemek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy azok számára, akik a parodizált művet ismerik

- a parodizált mű felismerhető legyen,*
- a parodizált művel való vita, szembenállás saját szellemi alkotásba öntve megvalósulhasson.*

Ha egy paródia csak stílust vagy önmagában védelem alatt nem álló elemet parodizál, akkor az átdolgozás kérdése fel sem merül.

II. B) Az eljáró tanács fenntartja az SZJSZT 20/05 számú szakértői vélemény megállapításait két megjegyzéssel.

A személyhez fűződő jogok védelmében való fellépésre elsősorban az Szjt. 65. §-ának (4) bekezdése az irányadó.

A felperes által készített reklámfilmek nyilvánosság számára műpéldányon vagy nyilvánossághoz közvetítés útján való érzékelhetővé tétele miatt csak olyan személlyel szemben lehet fellépni, aki/amely ezt a felhasználási cselekményt megvalósította.

I. B) Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a szóban forgó jogvita lényege versenyjogi. Az összehasonlító reklám intézménye mögött meghúzódó, a fogyasztók tájékoztatásához való jog, az alkotmányos véleménynyilvánítási jog a szerzői jogon túlmutatnak.

Az eljáró tanács részletes szakértői véleménye

Bevezető megjegyzések

Az eljáró tanács jelen szakvéleményét a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet alapján a megkereső Fővárosi Bíróság által rendelkezésre bocsátott peres iratok, valamint a VHS kazettákon csatolt és megtekintett, a peres eljárás tárgyát képező filmek alapján fogalmazta meg.

A tanács előtt ismert a felperes megbízására készült SZJSZT 20/05 számú szakértői vélemény, amelyet a per irataihoz az I. r. felperes is csatolt, és az amelynek elkészítésére adott megbízásban felsorolt kérdéseket a kiegészítő kirendelő végzés is tartalmazza (II. A) és B) alatti kérdések).

Az eljáró tanács megtekintette a peres eljárás tárgyát képező felperesi „Vitamax Joker – taxi vezető és az idős hölgy”, „1 milliomodik ügyfél – ügyfél hasizom-erősítővel”, és „Rock’n Roll Csúcs plusz – pizsamás ügyfél” megnevezésű reklámfilmeket (a továbbiakban: a felperes reklámfilmjei), valamint „A téroró körülvesz – minőség kompromisszumok nélkül” reklámkampány keretében az alperes által készített reklámfilmeket (a továbbiakban: az alperes reklámfilmje).

A kérdéseket az eljáró tanács a kérdések szerzői jogi logikája szerinti sorrendben válaszolja meg.

Ad II. A) A felperes a per tárgyát képező reklámfilmjei (a „V. M.-reklámfilmek”) alkalmaz-e reklámfilmként szerzői jogi védelemre?

Válasz

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) 1. §-ának (2) bekezdése szerint az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása szerzői jogi védelem alá tartozik, továbbá kifejezetten ilyen alkotásnak minősül a filmalkotás és más audiovizu-

ális mű. Az idézett szakasz (3) bekezdése szerint a védelem az alkotásokat a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. Az Szjt. 64. §-ának (1) bekezdése szerint filmalkotásnak az olyan mű minősül, amelyet meghatározott sorrendbe állított mozgóképek hang nélküli vagy hanggal összekapcsolt sorozatával fejeznek ki, függetlenül attól, hogy azt milyen hordozón rögzítették. Filmalkotásnak minősül különösen a filmszínházi vetítésre készült játékfilm, a televíziós film, a reklám- és a dokumentumfilm, valamint az animációs és az ismeretterjesztő film.

A szerzői jog szakegyezményei és a jogirodalom ezt a sajátosságot többféleképpen fejezi ki. Egy frissen publikált, a szerzői jogi védelem lényegének meghatározásait is összefoglaló munka szerint: „A szerzői mű, szellemi tevékenység eredményeként egyéni, eredeti jelleget mutató alkotás mű kell, hogy legyen – azaz valami produktum, eredmény, illetve kifejezés”,²¹ „*copyright protection extends to expressions and not to ideas ...*” (Art. 2 WIPO Copyright Treaty), „tartalom gondolati kifejezése” (Faludi),²² de nemcsak a forma, hanem megformált gondolat. A mi felfogásunkban a tartalom nemcsak gondolat lehet, hiszen a mű nemcsak gondolattá fogalmazott szellemiséget közvetíthet, hanem más szellemi tartalmat, például érzést és/vagy látványt, mások azt hangsúlyozzák, hogy „szellemi alkotómunka eredménye” kell, hogy legyen (Rehbinder),²³ „az emberi szellem kifejeződésének műve” (Rehbinder). Elengedhetetlen eleme az „individuális emberi alkotótevékenység” (Schack),²⁴ amelynek eredménye „ein geistiger Gehalt” (szellemi tartalom). „A szerzői jog ... csakis egy gondolat eredeti egyéni kifejtésére vonatkozhat” (Gyertyánfy Péter),²⁵ ... a szerzői jogi védelem „a szellemi, az emberek számára valódi értéket jelentő tartalmat biztosítja”.²⁶

A felperes reklámfilmjei szerzői jogi védelem alatt álló, egyéni-eredeti alkotások. A szerzői jogi védelemnek egy, az irodalom, a tudomány, vagy a művészet területére eső szellemi alkotóteljesítmény (a mű) akkor felel meg, ha az kifejezi a szerző szellemi alkotótevékenységét azáltal, hogy az alkotásnak egyéni, eredeti jellege van.

Az a tény, hogy a felperes reklámfilmjei reklámozás céljára megrendelt művek, nem változtat ezen a megítélésen. A szerzői jogi védelmet ugyanis nem érinti, ha a mű nem esztétikai, hanem funkcionális alkotás. A reklámfilm tipikusan funkcionális mű, célja, hogy gazdasági (vagy más, társadalmi stb.) reklámként, de a jelen esetben gazdasági reklámként hasznosuljon.

²¹ A szerzői jogi védelem a megvalósulásra és nem pedig önmagában az ötletre, eljárásokra, működési módszerekre vagy matematikai elméletekre vonatkozik. 1998. évi IX. törvény az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény és mellékleteinek kihirdetéséről.

²² Faludi Gábor tollából Gyertyánfy Péter (szerk.): A szerzői jogi törvény magyarázata. Budapest 2000, p. 26

²³ Manfred Rehbinder: Urheberrecht. 13. Aufl. München 2004, 28 és skk.

²⁴ Heimo Schack: Kunst und Recht. Köln 2004, p. 90.

²⁵ Gyertyánfy Péter: Kell-e még szélesebb szerzői jog. Magyar Tudomány, 2003. 2. sz.

²⁶ Csehi Zoltán: A kulturális javak fogalmáról – egy univerzális dologkategória születésének történetéhez, Libri Amicorum 31 (Studia P. Gyertyánfy Dedicata) Budapest, 2008, p. 153–185, 178

A funkcionális művek elterjedése és a szerzői jogi védelem alá „türemkedése” miatt (pl. szoftver, gyűjteményes műként minősülő adatbázisok, a védelem alsó szintjét súroló szakirodalmi: vö. használati utasítás és reklámművek stb.) a fent leírt védelmi szintnél a mérce, azaz az egyéni-eredeti jelleg egyre alacsonyabbra kerül.²⁷ Leegyszerűsítve: ha egy „egyszerű”, funkcionális mű nem szolgai másolás eredménye, ha alkotó jellegű választási lehetőség állt fenn a mű megalkotása során, és ezzel az alkotó élt, az alkotás már megfelel a szerzői jogi védelem előfeltételeinek. A felperes reklámfilmjei azonban nemcsak a szerzői jog ilyen speciális, de az általános mérceje szerint is megfelelnek a védelem előfeltételeinek. E megállapítás támaszkodik a Szerzői Jogi Szakértő Testület filmalkotások védelmi feltételeiről eddig tett megállapításaira.²⁸

Az eljáró tanács egyetért az SZJSZT 20/05 számú szakértői vélemény 2. a)–d) pontjában felsorolt megállapításokkal. E megállapítások önmagukban megalapozzák azt, hogy a felperes reklámfilmjei védelem alatt álló szerzői művek.

Az eljáró tanács nem osztja ugyanakkor az SZJSZT 20/05 számú szakvéleménynek a felperes reklámfilmjei technikai forgatókönyvére vonatkozó megállapításait annyiban, hogy nem tudott arról meggyőződni, hogy van-e azoknak akár rögzített, akár rögzítetlen technikai forgatókönyve. Az erősen valószínű (lévén reklámfilmről szó), hogy a felperes reklámfilmjeinek irodalmi alapjául legalább ún. „*story board*”, de bizonyosan reklámszöveg rendelkezésre állt (F/II/2. alatt a II. r. felperes csatolta a forgatókönyv írójával kötött szerződést, abban azonban a forgatókönyv mint a szerződés közvetett tárgya mellett „reklámszöveg” kifejezés szerepel). Abban azonban osztja az eljáró tanács a hivatkozott szakvélemény megállapításait, hogy a kész felperesi reklámfilmekből visszakövetkeztetve a filmalkotások alapjául szolgáló, rögzített vagy rögzítetlen (szak)irodalmi művek is szerzői jogi védelem alatt állnak, mert kétségtől megállapítható, hogy a felperes reklámfilmjei „kitalált” figurák önálló minitörténetét filmesítik meg esetenként sajátos képi eszközökkel.

Ad I. A) 1. Nyilatkozzon a szakértő, hogy „A térerő körülvesz – minőség kompromisszumok nélkül” reklámkampány keretében az alperes által készített reklámfilm önálló műnek vagy a felperes „Vitamax Joker – taxi vezető és az idős hölgy”, „1 milliomodik ügyfél – ügyfél hasizom-erősítővel” és Rock’n Roll Csúcs plusz – pizsamás ügyfél” megnevezésű reklámfilmje engedélyköteles átdolgozásának minősül-e?

²⁷ Szinger András: Az eredetiség küszöbe – „gondolatszövedék” a fotó és a szerzői jogi oltalom kapcsolatáról. Boytha György-jubileum, 2004, p. 289–307; Gyertyánfy Péter: Kell-e még szélesebb szerzői jog? Magyar Tudomány, 2003. 2. sz. p. 226–230

²⁸ SZJSZT 38/2004, 20/2004, SZJSZT 13/03, 1.2. és 1.3. pont, SZJSZT 23/03, ad 1., hivatkozva az SZJSZT 39/00. sz. szakvéleményekre. A védelem fenn nem állására: SZJSZT 8/02

Válasz

Az Sztj. 29. §-a szerint a szerző kizárólagos joga, hogy művét átdolgozza, illetve hogy erre másnak engedélyt adjon. Átdolgozásnak minősül – egyebek mellett – a filmalkotás átdolgozása és a mű minden más olyan megváltoztatása, amelynek eredményeképpen a műből származékos mű jön létre.

A jelen esetben annak megállapítása során, hogy történt-e átdolgozás, több szempontra kell figyelemmel lenni. Lehet-e átdolgozásról beszélni egy műfajon belül? Az átdolgozónak feltételezett mű milyen mértékben támaszkodik az átdolgozott műre, azaz abból mennyit vesz át? Amit az „átdolgozó” mű átvesz, az szerzői jogi védelem alatt áll-e? Az átdolgozás eredményeképpen a „hozzáadott” teljesítmény megfelel-e az egyéni-eredeti jelleggel rendelkező mű követelményének?

Az átdolgozás Sztj.-beli fogalma nem zárja ki az azonos műfajon belüli átdolgozást. Sztj. 4. § (2) bekezdés: „szerzői jogi védelem alatt áll – az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül – más szerző művének átdolgozása, feldolgozása vagy fordítása is, ha annak egyéni, eredeti jellege van”.

Ha az átdolgozott mű szerzői jogi védelem alatt áll (ez igaz a jelen esetben), az átdolgozott műre való „támaszkodás” mértéke és a „hozzáadott „teljesítmény” minősége döntő annak megítélésében, hogy történt-e engedélyköteles átdolgozás.

Ha a „támaszkodás” (=átvétel) túlnyomó, és a „hozzátétel”/változtatás jelentéktelen, egyéni-eredeti jellege nincs, akkor a „forrás”-mű engedélyköteles többszörözéséről van szó (ha az így keletkezett művet „alkotója” a sajátjaként tünteti fel, a többszörözés plágium esete áll fenn).

Ha a „támaszkodás” (=átvétel) csak a szerzői jogi védelem alá nem tartozó „algoritmusra”, elvre, ötletre, elgondolásra, a történet alapsémájára, a cselekmény önmagában nem védett „szekvenciájára” vonatkozik, azt a szerzői jog külön nevesített szabad felhasználási eset nélkül sem tiltja. Ennek az az oka, hogy ami a védelem körén kívül esik (tehát nem tartozik az egyéni-eredeti formába öntött tartalom körébe), az közkinccs, aminek felhasználásáról a szerzői jog nem rendelkezik. Ebben az esetben az „átvevő” mű önálló, tehát nem származékos szerzői jogi védelemben részesül, ha megfelel az egyéni-eredeti jelleg követelményének.

Ha a „támaszkodás” (=átvétel) meghaladja a védelem körén kívül eső, az előző bekezdésben felsorolt „elemeket”, és az „átvevő” mű egyéni, eredeti, alkotó jellegű többletet tesz hozzá az „átvett” műhöz, átdolgozásról és az átdolgozás alapján keletkező mű származékos, az átdolgozott mű védelmére is tekintettel levő védelméről beszélünk.

A perbeli reklámfilmek összehasonlítása kapcsán az eljáró tanács jelezni kívánja, hogy jelentős részben egyetért a SZJSZT 20/05 számú szakértői véleményben tett összehasonlító megállapításokkal (Ad 2).

Az eljáró tanács összevetette a felperes reklámfilmjeit az alperes reklámfilmjével, és az összevetés eredményeként megállapította, hogy az alperes reklámfilmje második felének (21–32. másodperc közötti részek, „taxijelenet”) audiovizuális megvalósítása a felperesi

„joker” reklámfilm szakirodalmi alapjának (legalább: *story board*) felhasználásával, az abban alkalmazott audiovizuális eszközök utánzásával, illetve a narratív rész átdolgozásával készültek. Az alperes reklámfilmje a felperes „joker” reklámfilmje filmszövegének átdolgozásával jött létre.

Ennek alátámasztására az SZJSZT 20/05 számú szakértői vélemény 2) pont *i)–n*) alpontban felsorolt, a felperesi „joker” reklámfilm „taxijelenete” és az alperes reklámfilmje teljesen vagy döntő részben megegyező ismérvei szolgálnak, amelyek meglétével az eljáró tanács egyetért:

- „i) mindkét filmben azonos korból származó, azonos karakterű, színű gépjármű a taxi;*
- j) mindkét esetben a szokásostól elütő, de összetéveszthetően hasonló módon helyezték el a gépjármű oldalán a „taxi” feliratot;*
- k) mindkét filmben azonos a taxisofört először rögzítő kamera beállítása, a beszélő karakteren kívül csupán az anyósülésen utazó idős hölgy bal karja látszik a képen;*
- l) úgyszintén azonos az anyósülésen utazó idős hölgyet először rögzítő kamera beállítása, az idős hölgyet a kamera bal oldalról, a sofőr helyéről mutatja;*
- m) a k)–l) pontban meghatározottakon kívül más beállítás az említett részben nem található;*
- n) mindkét esetben azonos jelmezeket viselnek a szereplők, továbbá azonos díszletekkel látják el a taxit, a középső visszapillantó tükörről azonos vagy összetéveszthetően hasonlító illatosítók, futball-labda, illetve fémgömb (‘díszkögömb’) lóg;”.*

Az eljáró tanács ugyanakkor megjegyzi, hogy az alperes reklámfilmje által felhasznált elemek (ismérvek) között olyanok is vannak, amelyek önmagukban nem érdemesek védelemre (pl. igen csekély a választási lehetőség a taxi vezetőülésén, illetve az utas ülésén elhelyezkedő személy közeli képpel való filmezésére).

Az alperes reklámfilmje és a felperes másik két reklámfilmje hasonlóságát a játékhelyzet, a díszletek, az alkalmazott jelmezek, a képi megoldások, a rendezés, vágás, továbbá a hasonló külsejű előadóművészek mutatják.

Az előadóművészek külsejével kapcsolatban az eljáró tanács véleménye részben eltér az SZJSZT 20/05 számú szakértői vélemény 2. *h*) pontjától. Noha a jelmezek azonosak, és első pillantásra az előadóművészek erősen hasonlítanak egymásra, az átlagosan értelmes és figyelmes néző számára – ha azt feltételezzük, hogy a néző többször is látta a felperes reklámfilmjeit – az alperes reklámfilmje megtekintése során felismerhető, hogy abban nem szerepelnek a felperes reklámfilmjének igen ismert előadóművészei.

Az eljáró tanács összességében megállapítja, hogy az alperes reklámfilmje a felperes „joker” reklámfilmjének engedélyköteles átdolgozása, amely kizárólag azon személy(ek) előzetes engedélyével lett volna létrehozható jogszerűen, aki (akik) a felperesi „joker” reklámfilm vagyoni jogaival rendelkezik (rendelkeznek).

Az eljáró tanács emellett rögzíteni kívánja azt is, hogy az alperes reklámfilmje rendelkezik bizonyos fokú egyéni, eredeti jelleggel, amelynek alapján az származékos műnek tekinthető.

Az alperesi reklámfilm „hozzáadott” teljesítményének bizonyos fokú, nem jelentős egyéni-eredeti jellegét mutató jegyek a következők:

- az alperes reklámfilmje a felperesi reklámfilmektől eltérő párbeszédet tartalmaz;
- az alperesi reklámfilm a felperesi reklámfilmek közül az „1 milliomodik ügyfél – ügyfél hasizom-erősítővel”, és Rock’n Roll Csúcs plusz – pizsamás ügyfél” c. reklámfilmeket csekélyebb mértékben használta fel, mint a „joker” reklámfilmet;
- az alperes reklámfilmje nem titkoltan a felperesi reklámfilmek történetének a folytatása, márpedig a folytatás megalkotásához alkotótevékenység szükséges.

Ad I.A. 2.) és Ad I.A.) 3. Nyilatkozzon továbbá a szakértő, hogy a fent megnevezett alperesi reklámfilm paródiának minősíthető-e!

Amennyiben a kérdéses mű paródiának minősíthető, úgy nyilatkozzon a szakértő, hogy az az alpmű átdolgozhatóságának lehetőségét és korlátait mennyiben érinti!

Válasz

Az eljáró tanács a fenti két kérdésre összevont választ ad.

Előjáróban a paródia szerzői jogi megítélését kell tisztázni. Erről a felek előkészítő iratai is tartalmaznak előadásokat. Ahol a felek előkészítő iratai a magyar Sztj. nyomtatott magyarázatára hivatkoznak, ott az eljáró tanács véleménye a hivatkozásokkal egyezik, azonban azokból saját következtetést von le.

A közösségi szerzői jog

Előbb át kell tekinteni a paródia közösségi szerzői jogi minősítését, majd néhány irányadó külföldi jogrendszer megoldását, kitérve a szerzői jogi minősítés alkotmányos indokaira. Ezt követi a paródia megítélése a magyar szerzői jogban.

Az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló, 2001. május 22-i 2001/29/EK Irányelv (az ún. Infosoc-irányelv) a szabad felhasználások tekintetében teljes jogharmonizációt irányzott elő azzal, hogy a szabad felhasználás egyetlen kötelező és számos választható esetét felsorolja. A tagállamok által szabadon választható esetek között rendelkezik a paródiáról is.

A paródiát az Infosoc-irányelv a többszörözési és a nyilvánosságához közvetítési jog alóli kivételként kezeli, de ennek csak az az oka, hogy egyéb vagyoni jogokról, így az átdolgozás jogáról az irányelv nem rendelkezik. (Amint ezt alább a vélemény bemutatja, a paródia valójában az átdolgozás fogalma alóli, de nevesített szabad felhasználásnak nem tekinthető kivétel.)

Az 5. cikk (Kivételek és korlátozások) (3) bekezdés *k*) pontja alapján a tagállamok a 2. és a 3. cikkben szabályozott jogok (többszörözés és nyilvánosságához közvetítés, illetve lehívásra hozzáférhetővé tétel) vonatkozásában az alábbi esetekben kivételeket, illetve korlátozásokat állapíthatnak meg: ...

k) karikatúra, paródia vagy utánzat készítésének céljára történő felhasználás;

A rendelkezés angol nyelvű szövegéből [(k) use for the purpose of caricature, parody or pastiche] és annak helyes fordításából²⁹ nyilvánvaló, hogy a több hasonló kifejezés közül a paródia magában foglalja a bürleszkké átdolgozást, az ún. travesztiát is, és a magyarázatra szoruló utánzaton (=pastiche) szerzői jogi védelem alá nem tartozó művészi stílus, jelleg utánzatát, és nem szerzői mű másolását (régiesen: „utánképzését”) kell érteni.

Az osztrák szerzői jog

A magyar szerzői joggal szoros kapcsolatot mutató osztrák szerzői jog – a magyar joghoz hasonlóan – nem rendelkezik külön a paródiáról a szabad felhasználások között.

Ennek többek között az az oka, hogy az osztrák törvény tartalmaz egy olyan rendelkezést, amelyhez hasonló szabály az 1969-es szerzői jogi törvényünknek része volt. A rendelkezésnek az a lényege, hogy ha egy mű egy már meglévő műre akként támaszkodik, hogy annak csak olyan elemeit használja fel (pl. „ötletét”, algoritmusának, cselekményének lényegét, egyes formai, stílusjegyeit), amely nem érinti azt, hogy az új mű önálló szerzői műnek tekintendő, az nem minősül engedélyköteles átdolgozásnak.³⁰

A szabálynak az az oka, hogy a kultúra története által igazolt közérdek fűződik ahhoz, hogy a művek „egymásból építkezzenek”. Ha ez az egymásra épülés nem szolgai másolás, és nem esik az engedélyköteles átdolgozás körébe, azt az osztrák jog szabad „átdolgozásnak” (freie Bearbeitung) tekinti (a magyar szerzői jog értelmezése is ide vezet).

A „szabad átdolgozás” körébe eső paródia, karikatúra, szatíra közös megkülönböztető ismérve az „antithematische Behandlung” (ellentétes, szembeállító, vitatkozó „felfogás”) és a parodizált mű kiválasztott jellemző jegyeinek eltúlzott használata a parodizáló műben.

Ha az említett jegyek csak a parodizált mű stílusjegyei, egyes feltűnő formai ismérvei, ezen a parodizált mű szerzőjének egyáltalán nem áll fenn szerzői joga. Ha pedig a paródia a tartalmat is átveszi („átdolgozza”), csak esetenként, érdemrlegeléssel döntendő el, hogy szabad vagy engedélyköteles átdolgozásról van-e szó (a meglévő zene humorosnak, szatirikusnak szánt szöveggel való párosítása mindig engedélyköteles átdolgozás).³¹

²⁹ parody I. fn a) paródia, utánzat, kifigurázás b) valamely író/korszak stílusát utánzó írásmű c) burleszk stílusba átírás, travesztálás, travesztia;

caricature I. fn 1. karikatúra, torzkép 2. valaminek nevetségesen gyöngö/rossz utánzata vagy karikatúrája; pastiche fn ... 2. utánzat (művészi, stílusé, koré) (Akadémiai Elektronikus Szótár)

³⁰ Osztrák szerzői jogi törvény, 5. § (2) bekezdés: „Egy mű másik mű megalkotásához való felhasználása nem minősül átdolgozásnak, ha a másik mű a felhasznált műhöz képest önálló új műnek minősül” (az eljáró tanács fordítása).

³¹ Michel M. Walter: Österreichisches Urheberrecht Handbuch, I. Teil. Wien, 2008. Verlag Medien und Recht, 287, 290, 1119–1121 széljegyszámok

A német szerzői jog

A magyarral közös elméleti alapon álló német szerzői jog is tartalmaz egy „szabad átdolgozási” szabályt.³² A jogirodalom szerint a szabad átdolgozás feltétele, hogy a „forrásmű” teljesen elhalványuljon („völlig verblasst”) az átvevő műhöz képest. A paródiának más módon, a felismerhetőség követelményének betartása mellett kell eltávolodnia a parodizált műtől.

A paródia a szellemi vita közismert eszköze, szabadsága a vélemény szabadság alkotmányos védelmének sajátos, a szerzői jog által elismert belső korlátja. A szerzői jogban a paródia olyan sajátos szabad átdolgozás, amelynek egyik sajátossága, hogy a parodizált mű nem halványulhat el teljesen, sőt, szükséges ismérv, hogy arra ráismerhessen az, aki a parodizált művet egyébként ismeri (objektív ismérv).

A paródia eltávolító sajátossága az, hogy a parodizált művel vitába száll, azzal ellentétes nézetet tükröz. *A paródia azzal távolodik el a parodizált műtől, hogy a saját alkotótevékenység révén önállóságra tesz szert. Ez az a belső távolságtartás, amely a vitatásból, az ellentétes megközelítésből és a paródia önállóságából együtt fakad.*³³ Ha ez az ismérv, tehát a parodizáló mű észlelhető önállósága hiányzik, akkor kevés önmagában a parodizált művel való szembenállás.

A parodizált mű szerzőjével vagy harmadik személlyel való ellentétes felfogás, tehát az eltávolítás, önmagában nem alapozza meg a paródia szabadságát.³⁴ Így a német szerzői jogi bírói gyakorlatban is elutasították a paródia szabadságára való hivatkozást olyan esetben, amikor a szerzői jogi védelem alatt álló rajzfilmfigurák felhasználásával a rajzfilm történetét folytatták. A történet folytatása más szerzői jogi védelem alatt álló műve egyes jelentős alkotóelemeinek (az eldöntött ügyben: Disney-rajzfilmfigurák) felhasználásával nem minősül paródiának, nem alkalmas a parodizált művel való szembenállásra.³⁵

A paródia egyrészt tehát egy alapjog szerzői jogi gyakorlási módja, másrészt azonban alkalmas lepel az engedélykérés elkerülésére. Csak eseti mérlegelés döntheti el, hogy melyik a helyes minősítés. Megfelelt a paródia követelményének a stilizált Donald kacsa Rambo figuraként való ábrázolása, és reklámfilm részleteit is át lehet venni egy szatirikus tévékritikához, viszont nem felelt meg pl. a paródia követelményeinek az ún. Asterix-perszifláz, amikor az ismert rajzfilmfigurákat a mai korba, eltérő összefüggésekbe helyezte a paródiára

³² § 24 Freie Benutzung

(1) Ein selbständiges Werk, das in freier Benutzung des Werkes eines anderen geschaffen worden ist, darf ohne Zustimmung des Urhebers des benutzten Werkes veröffentlicht und verwertet werden. (Másik szerző műve szabad átvételével alkotott önálló mű a másik szerző engedélye nélkül nyilvánosságra hozható és felhasználható. – Az eljáró tanács fordítása)

³³ Dr. Thomas Dreier, dr. Gernot Schulze: Urheberrechtsgesetz ... Verlag C.H. Beck, München, 2004, § 24: 25, 26. széljegyszámok, p. 324, 325

³⁴ Schrickler: Urheberrecht, Kommentar, 3. Auflage. Verlag Beck, München, 2006, 24. §: 22. széljegyszám

³⁵ Haimo Schack: Urheber- und Urhebervertragsrecht., 3. Auflage, Artibus, 2005, 247-250 széljegyszám, p. 120, 121

hivatkozó fél. A kereskedelmi cél is rendszerint akadály a paródiaminősítésnek (egy festő képének felhasználása gumióvszer csomagolásán).³⁶

A magyar szerzői jog

Az Szjt. a paródiáról nem rendelkezik, azt sem az integritáshoz való jog (Szjt. 13. §) sérelme, sem az átdolgozás vagyoni joga (29. §) alóli kivételként nem határozza meg. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a „valódi” paródia engedélyköteles felhasználás lenne. A magyar szerzői jogban a „valódi” paródia azért nem engedélyköteles felhasználás, mert ugyan a parodizált mű által ösztönzött új mű elvileg annak átdolgozása lenne, de az „eredeti mű vonásainak új – túlzó – vonásokkal való kiegészítésében és szembeállításában”, az eredeti műtől való ilyen jellegű eltávolítottságában nyilvánul meg sajátos jellege, és ezért a kizárólagos jog alóli kivétele.

A „valódi” paródia alapesete a stílusparódia (ez felelne meg az Infosoc-irányelv 3. cikk *k*) pontja szerinti „pastiche”-nak (=stílusutánzat), amely egyáltalán nem használja fel a parodizált művet, csak annak stílusát, egyes formai vonásait adja vissza eltúlozva (pl. Karinthy Frigyes: Így írtok Ti).

A „valódi” paródia határán belül marad a parodizált mű olyan, az átdolgozáshoz közel eső felhasználását megvalósító paródia is, amelyben a parodizált művel való művészi vita, a parodizált és a parodizáló mű ellentéte, az arról való *kritikai, új alkotásban megnyilvánuló véleménynyilvánítás miatt* nem esik a paródia létrehozása az engedélyköteles felhasználások körébe. Más mű hírnevének „meglovagolása” az előbb említett vonások nélkül azonban akkor sem esik a paródia körébe, ha a parodizálónak szánt új mű (műrész) netán humoros, és eltúlozza a felhasznált mű egyes vonásait. Ekkor a parodizált mű jelentős részét vagy egy közös mű teljes műrészét átveszi az új mű (pl. védett zenemű dallamára új szöveg írása).

Ahogy az Szjt. nyomtatásban megjelent magyarázata is tartalmazza: a szabad „paródia” és az engedélyköteles átdolgozás elhatárolásához „elengedhetetlen az egyes paródiaművek egyedi vizsgálata, önmagában a paródia-címke nem dönti el a kérdést” (A szerzői jogi törvény magyarázata, szerk. Gyertyánfy Péter, Complex, 2006, Budapest, 174. o.)

Az egyedi minősítés szükségessége³⁷ miatt nem tartalmaz az Szjt. külön szabad felhasználási „paródia”-szabályt. Ha a paródia nevesített szabad felhasználási eset lenne, akkor csak a háromlépcsős teszt [Szjt. 33. § (2) és (3) bekezdés] alapján lehetne megítélni, hogy „valódi” paródiáról van szó. Márpedig a paródia esetén egy előzetes, esetenként lefolytatandó vizsgálat is szükséges: a kritikai/véleményalkotási cél és az ezzel összhangban álló, ellentétet mutató eltúlzás, valamint a paródia önállóságának (belső távolságtartásának) összevetése a parodizált mű felhasználásával, illetve annak megállapítása, hogy csupán a parodizált mű stílusának utánzása valósult meg.

³⁶ *Dreier-Schulze*: i. m. (33), 25., 26. széljegyszámok, valamint *dr. Wandtke-dr. Bullinger*. Praxiskommentar zum Urheberrecht. Verlag Beck, München, 2002, § 24: 15. széljegyszám

³⁷ Hasonlóan régi szerzői jogunkban (1921. évi LIV. tc.) az átdolgozás és az eredeti mű közötti határról *dr. Alföldy Dezső*: A magyar szerzői jog. Grill, 1936, p. 65

A fentiek alkalmazása a felperes és az alperes reklámfilmjeinek viszonyára

Az eljáró tanács szerint a paródiát el nem érő határesetről van szó. *Álláspontja szerint az alperes reklámfilmje nem tekinthető a felperes reklámfilmjei paródiájának.* A paródia megállapíthatóságának feltételei közül megvalósulni látszik a vita, szembenállás, ez azonban látszólagos. Az alperes reklámfilmje nem a felperes reklámfilmjeivel, tehát a művekkel, hanem az azokban közölt reklámtartalmú tájékoztatással vitatkozik. A felperes reklámfilmjeivel, mint művekkel való vitához nem elegendő „Az én kiszállok” szöveg és a hivatkozás a felperesi szolgáltatás általános szerződési feltételeire („apróbetűs részek”). Ugyancsak kevés a vitatás ismérvéhez a felperesi reklámfilmek történeteinek a folytatása (lásd a német gyakorlatot).

Még abban az esetben is, ha – feltéve, de meg nem engedve – a kétségkívül meglévő szemben álló, ellentétes nézet meglétét a parodizált művel való vitának tekinthetnénk, hiányzik az alperes reklámfilmalkotásának olyan mértékű önállósága, függetlensége, amely a paródia-minősítéshez (ahogy azt a német gyakorlat bemutatása igazolta) elengedhetetlen.

Az alperes reklámfilmjének készítői szemmel láthatólag arra összpontosítottak, hogy a felperes reklámfilmjei (és a reklámtájékoztatás) felismerhető legyen. Kevésbé törődtek azonban a „belső eltávolítással”. Az alperes reklámfilmjének egyéni-eredeti alkotásnak minősülő elemei összességében kevésnek bizonyulnak ahhoz, hogy a paródia megállapítható legyen.

Szintén a paródia ellen szól a tisztán kereskedelmi, üzleti cél. Az alperes reklámfilmjének az a célja – és ezt a film szövege is mutatja –, hogy súlytalaná tegye a felperes reklámfilmjeinek mondanivalóját, a gazdasági reklámnak minősülő, a felperes által reklámozott szolgáltatás megismertetését és igénybevételét előmozdítani szándékozó tájékoztatást, azaz a nézőt ellentétes következtetésre vezesse. Vagyis az alperes paródiának szánt reklámfilmjének valós célja nem a felperesi reklámművekkel való vita, hanem az, hogy a nézőket figyelmeztesse: ne higgyék el a versenytárs reklámtájékoztatását.

Ez a cél önmagában még nem zárna ki a paródia alkalmazhatóságát, de ahhoz, hogy a paródia minden ismerve maradéktalanul megvalósuljon, nem a felperesi versenytárs reklámközlésével, hanem a felperesi versenytárs mint reklámozó által megrendelt reklámművel kellett volna művészi-esztétikai értelemben, eltávolodott önálló paródiamű megalkotásával vitába szállni.

Összefoglalva a választ: az alperes reklámfilmje nem tekinthető a felperes reklámfilmjei paródiájának.

Ha paródiának lenne tekinthető, az – külön szabad felhasználási szabály nélkül is – az átdolgozási kizárólagos jog alóli kivételt jelentene, azaz a parodizált műből engedély nélkül átvehető lennének mindazok a szerzői jogi védelem alatt álló elemek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy azok számára, akik a parodizált művet ismerik

- a parodizált mű felismerhető legyen,
- a parodizált művel való vita, szembenállás saját szellemi alkotásba öntve megvalósulhasson.

Ha egy paródia csak stílust vagy önmagában védelem alatt nem álló elemet parodizál, az átdolgozás kérdése fel sem merül.

Ad II. B) ... a perben érintett, „A téreőr körülvesz – minőség kompromisszumok nélkül” című reklámfilm (a „T. M.-reklámfilm) azzal, hogy engedély nélkül felhasználta a V. M.-reklámfilmek képi világát és szereplőit, megsértette-e a V. M. reklámfilmhez fűződő alábbi szerzői/vagyoni jogait:

- (i) a mű egységének védelme (Sztj. 13. §);
- (ii) a mű átdolgozásához való jog (Sztj. 29. §);
- (iii) a név feltüntetéséhez való jog (Sztj. 12. §);
- (iv) többszörözés joga (Sztj. 18. §; 23. § és 26–28. §§);
- (v) terjesztés joga (Sztj. 23. §)
- (vi) nyilvánossághoz közvetítés joga (Sztj. 26–28. §§)
- (vii) felhasználáshoz és felhasználás engedélyezéséhez való jog; a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának és az ilyen hasznosítás engedélyezésének kizárólagos joga [Sztj. 16. § (1) és (3) bekezdése]?

Válasz

Az eljáró tanács a II. B (ii) és (vii) első fordulatában feltett kérdésekre már válaszolt az I. A) 1. kérdésre adott válaszban. A felhasználás és a felhasználási jog általános fogalmára való hivatkozás tekintetében az állásfoglalás (vii) (első fordulat) ugyanis szükségtelen, ha van olyan nevesített felhasználási mód (átdolgozás), amelyre nézve megállapítható az engedély nélküli felhasználás.

Az (i)–(vii) második fordulatban feltett kérdésekre:

Az eljáró tanács fenntartja az SZJSZT 20/05 számú szakértői vélemény megállapításait az alábbi megjegyzésekkel.

A személyhez fűződő jogok védelmében való fellépésre elsősorban az Sztj. 65. §-ának (4) bekezdése az irányadó. Az a tény, hogy a felperesi reklámfilmek szerzői szerződésben is hozzájárultak ahhoz, hogy a film előállítója fellépjen a személyhez fűződő jogok védelmében (megfilmesítési szerződés esetén fölösleges kikötés), nem jelenti azt, hogy ez a fellépési jog a vagyoni jogokkal együtt és azzal azonos módon forgalomképes, mintegy „engedményezhető” lenne. Az Sztj 9. §-ának (6) bekezdés csak a vagyoni jogokra nézve állapítja meg a forgalomképességet, tehát a jogszerző rendelkezési jogát. Ilyen rendelkezés a személyhez fűződő jogokra nézve nincs.

A felperes reklámfilmjei nyilvánosság számára műpéldányon, vagy nyilvánossághoz közvetítés útján való érzékelhetővé tétele miatt csak olyan személlyel szemben lehet fellépni, aki/amely ezt a felhasználási cselekményt megvalósította (tehát pl. televíziósugárzás esetén a televíziószervezet). Az más kérdés, hogy a felhasználó és a reklámfilm sugárzását megren-

delő közötti szerződés hogyan rendezi a felek belső viszonyát szerzői jogi jogsértés esetleges megállapítása esetén, más szóval hogyan alakul a jogszavatosság.

A műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának joga elsősorban akkor vetődhetne fel, ha az alperes nem másik szerzői műbe „vette volna” át az egyébként jellegzetes és eredeti alakokat. Az, hogy az „átvétel” kereskedelmi-reklámközlésnek szánt műbe történt, nem minősíti át az adott felhasználást átdolgozásból „merchadisinggá”, és nem is kumulálódik a felhasználás. Ha például az alperes vagy bárki más valamely árun helyezte volna el az alakokat, illetve azokat értékesítette volna (vagy értékesítési céllal birtokolta volna), a „merchandising” esete valósult volna meg.

Ad I. B) A szakértő tegye meg a feltett kérdésekre adott válaszokon kívül, de az ügygel összefüggő egyéb észrevételeit!

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a szóban forgó jogvita lényege versenyjogi. A felszínen szerzői jogi jogvita zajlik, de valójában az a kérdés, hogy a versenytárs a másik versenytárs által megrendelt reklám mondanivalóját megkísérelheti-e „cáfoló”, de az érintett termékeket, szolgáltatásokat tartalmilag össze nem hasonlító reklámmal súlytalanítani. Az összehasonlító reklám intézménye mögött meghúzódó, a fogyasztók tájékoztatáshoz való jog, az alkotmányos véleménynyilvánítási jog a szerzői jogon túlmutatnak. E kérdésekben az eljáró tanácsnak nincs szakértelme és szakvélemény-alkotási joga. E jogokat a szerzői jog „belülről”, a védelem alá nem tartozó „algoritmus”, ötlet, elv, a szabad felhasználások és a paródia kivételeivel fejezi ki.

Dr. Faludi Gábor, a tanács elnöke

Dr. Sarkady Ildikó, a tanács előadó tagja

Kézdi-Kovács Zsolt, a tanács szavazó tagja